

Mrežni rječnici za njemačko-hrvatski jezični par

Osmakčić, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:934325>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
Smjer Informatika, nastavnički modul
Ak. god. 2018./ 2019.

Katarina Osmakčić

**MREŽNI RJEČNICI
ZA NJEMAČKO-HRVATSKI JEZIČNI PAR**

Analiza postojećih mrežnih rječnika i istraživanje rječničkih
preferencija studenata germanistike

Diplomski rad

Mentor: dr.sc. Kristina Kocijan, doc.

Zagreb, travanj 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Svoju bih zahvalu htjela posvetiti roditeljima Marini i Tihomiru te bratu Josipu koji niti u jednom trenutku nisu prestali biti moja najveća podrška i koji su uvijek našli prave riječi za svaku situaciju, koliko god da je lijepa ili teška. Ne postoji dovoljno veliko „hvala“ kojim bih im mogla izreći svoju zahvalnost. Svim članovima bliže obitelji koji su mi bili razbibriga i veselje također hvala.

Jedno posebno veliko hvala mojoj mentorici, dr. sc. Kristini Kocijan, koja bi uvijek znala ponuditi pregršt kreativnih ideja i prijedloga na akademskom području, ali ponajprije joj hvala na strpljenju, prijateljskom raspoloženju i uvijek ugodnoj atmosferi na predavanjima, konzultacijama i konferencijama.

Hvala svim mojim prijateljima, s fakulteta i iz KSET-a, koji su sa mnom prošli sve pozitivne i negativne trenutke tijekom studiranja, bodrili me i razumjeli kako je za pozitivan rezultat ponekad potrebno samo malo motivacije, truda i smijeha. Hvala Anamariji, Matiji i mojoj Fotosekciji.

Sadržaj

Sadržaj	1
1. Uvod	2
2. Rječnici i online rječnici.....	4
2.1. Klasični rječnici	4
2.1.1. Povijesni razvoj rječnika	5
2.1.2. Vrste rječnika	10
2.2. Razvoj online rječnika	14
2.3. Najpoznatiji primjeri jednojezičnih i dvojezičnih mrežnih rječnika za njemačko i/ili hrvatsko govorno područje.....	17
2.3.1. Duden.....	17
2.3.2. Hrvatski jezični portal	20
2.3.3. Glosbe.....	23
2.3.4. croDict	26
2.3.5. Linguee	28
2.3.6. The Free Dictionary.....	29
2.4. Terminologija i terminološki portali.....	31
2.4.1. Struna.....	32
2.4.2. Hrvatski terminološki portal	35
2.4.3. DIN-TERM.....	36
2.4.4. IATE	38
2.4.5. Eur-Lex.....	41
2.5. Korpusi.....	43
3. Istraživanje	46
3.1. Hipoteza.....	46
3.2. O istraživanju	46
3.3. Rezultati.....	50
3.3.1. Opća pitanja o frekventnosti i svrsi korištenja fizičkih i digitalnih rječnika	50
3.3.2. Online rječnici i digitalni korpusi u korištenju	53
3.3.3. Bitne karakteristike strukture i izgleda web stranice.....	56
3.3.4. Hoće li jednog dana nestati fizički i prevladati isključivo digitalni rječnici?	59
4. Vizualni primjer rječnika prema preferencijama ispitanika	65
5. Zaključak	74
6. Literatura	76
Sažetak.....	81

1. Uvod

Ako se zapitamo kada se to točno pojavila potreba za rječnicima, odgovor možemo pronaći u drevnim tekstovima i legendama, a jedan od najboljih primjera priča je o Kuli babilonskoj.

Svima poznata legenda govori o čovjekovoj želji da stigne što bliže Bogu i kako su ljudi zajedničkim snagama krenuli u izgradnju najviše kule kojom bi ostvarili svoju želju. Međutim, Bog ih je kaznio na način da je svim ljudima odredio različite jezike koje će koristiti, zbog čega se više nitko nije mogao sporazumjeti i Kula nikad nije sagrađena.

Bez obzira na to što je poanta priče nevezana uz rječnike, moguće je vidjeti kako su i prije ljudi bili svjesni jezičnih razlika i nemogućnosti međusobnog sporazumijevanja. Hipotetski gledano, da su u toj legendi ljudi imali barem neki oblik rječnika, bili bi se mogli sporazumjeti i najvjerojatnije bi bili sagradili kulu.

Velika je sreća što danas ne samo da imamo rječnike koje je jednostavno i ugodno za koristiti, bilo one klasične u papirnatom obliku ili online rječnike, pa čak i online prevoditelje i umjetnu inteligenciju na području obrade teksta i jezika koja je u snažnom usponu, nego imamo i mogućnost učenja bilo kojeg jezika koji postoji na svijetu, i to ne samo onih koji se aktivno koriste, nego i onih koji se više ne koriste u govorenoj komunikaciji kao npr. latinski ili fiktivnih kao što su klingonski iz Star Treka i vilenjački iz Gospodara prstenova. Želja za učenjem postoji i upravo je s tog aspekta iznimno važna činjenica da se svakim danom razvijaju i poboljšavaju metode učenja, poučavanja i prijenosa jezičnog znanja te da se uz to povećavaju i baze jezičnog znanja.

Od rječnika arhaizama pa sve do rječnika neologizama, svaki rječnik poseban je zapis ne samo jezika, nego i kulture, stoga su tema mog diplomskog rada upravo online rječnici kao primjer korištenja moderne tehnologije na području kojim se čovjek bavi još od davnina.

Ovaj je rad tematski podijeljen na tri cjeline, a to su teorijski (poglavlje 2), istraživački (poglavlje 3) i praktični dio (poglavlje 4). U teorijskom dijelu bit će govora o povijesti i počecima rječnika s naglaskom na hrvatsku rječničku tradiciju. Nakon toga slijedi analiza online rječnika, terminoloških portala i korpusa za njemačko-hrvatski jezični par kojima se najčešće koriste studenti germanistike u traženju gramatičkih odrednica, prijevoda i konteksta za nepoznati pojam.

U istraživačkom dijelu bit će prikazani rezultati prikupljeni u istraživanju provedenom u svibnju 2018. godine među studentima germanistike u Republici Hrvatskoj. Cilj istraživanja bio je saznati koji su, prema mišljenju studenata, dobri i kvalitetni online rječnici, kojim se online rječnicima najčešće koriste, koje su njihove preferencije kad ih se pita o dizajnu web stranice na kojoj se nalazi rječnik, misle li da će fizički rječnici kao takvi s vremenom nestati i još druge informacije.

Praktični je dio analiza i prikaz vizualnog primjera dizajna web stranice na kojoj bi se nalazio fiktivni i idealni njemačko-hrvatski rječnik izrađen u kombinaciji rezultata istraživanja i vlastitih preferencija.

2. Rječnici i online rječnici

Rječnici su alati – njihova je svrha da ih se koristi. Imaju dugu tradiciju (Müller-Spitzer i Kopleinig, 2014.) i popularni su u svakom dijelu svijeta jer na poseban način zrcale određenu kulturu i/ili subkulturu. Prije nego što je došlo do „zadnje digitalne revolucije“ i naprednog korištenja pametnih telefona te dok nije bilo mogućnosti svaku sitnicu i novu riječ jednostavno provjeriti na internetu, ljudi su imali naviku kupovati i sa sobom nositi svima dobro poznate džepne rječnike. Današnjim je iseljenicima lakše se snaći u stranoj državi i na stranom jeziku jer je engleski već učvrstio svoju poziciju kao *lingua franca*, a i rijetko koja osoba ne posjeduje pametni telefon. U prijašnja su se vremena ljudi morali snalaziti na sličan, ali vremenski nepovoljniji način, naime pomoću džepnih izdanja rječnika. Jedan od rječnika koji se i dan danas često mogu pronaći u puno hrvatskih kućanstava mali je njemačko-hrvatski rječnik naklade Langenscheidt koji je puno iseljenika i tadašnjih tzv. gastarbajtera pomogao da se snađu u životu u Njemačkoj.

To je samo primjer i zaista vrlo malen dio novije tradicije koju rječnici imaju na hrvatskom području, a povijesni razvoj rječnika i razne vrste rječnika koje postoje bit će tema narednih poglavlja.

2.1. Klasični rječnici

Na samom je početku ovog rada za daljnji kontekst potrebno odrediti koje su dvije glavne vrste rječnika o kojima će biti govora, a to su klasični i digitalni rječnici.

Pod pojmom klasični rječnici podrazumijevaju se svi tradicionalni oblici fizičkih rječnika, dakle tiskana izdanja, a sintagmom digitalni rječnici obuhvaćeni su svi

rječnici koji ne spadaju pod klasično poimanje rječnika kao što su knjige, nego njihove online ili elektroničke verzije ili rječnici koji se nalaze na bilo kojem drugom digitalnom mediju (npr. DVD-u).

2.1.1. Povijesni razvoj rječnika

U svrhu boljeg razumijevanja same materije, potrebno je istražiti i pozadinu tj. povijest rječnika. Nekoliko je kategorija u koje možemo pribrojati rječnike – knjige, tiskovine, priručnici.

Prva asocijacija, a time i predodžba pojma rječnik, semantički je uvjetovana ljudskim znanjem o svijetu i pretežito je to upravo knjiga u kojoj se mogu naći prijevodi (tematski određene) skupine riječi, no treba imati na umu da nije samo leksikografski aspekt jedini koji postoji u ovoj klasifikaciji. Još jedno poimanje ovog termina bilo bi ono lingvističko pod kojim se podrazumijeva čovjekov unutarnji leksik odnosno vokabular.

Induktivno gledano, rječnici zaista i jesu „samo“ knjige, to je njihova opća odrednica. Ako govorimo i o početku knjige kao takve, teško je odrediti koja je točno definicija tog pojma i što se može smatrati da je bila prva knjiga. Ipak, u nastavi hrvatskog jezika se u školama uči da je prva knjiga, iako se radi o epskoj pjesmi iz Babilona i najstarijem poznatom književnom djelu, *Ep o Gilgamešu*. Pretpostavka je da je ep nastao u vremenu između 2700. i 2500. prije Krista te je sačuvano 12 glinenih ploča u jednoj od povijesno najznačajnijih knjižnica, Asurbanipalovoj knjižnici u drevnoj Mezopotamiji, na kojima je klinastim pismom i na sumerskom jeziku ispisano ovo djelo. Osim što je ovo prvo književno djelo u povijesti čovječanstva, ovaj ep predstavlja i same početke ljudske pismenosti.

Koja je zapravo definicija knjige? Prema Hrvatskom jezičnom portalu, pojam knjiga definiran je na sljedeći način:

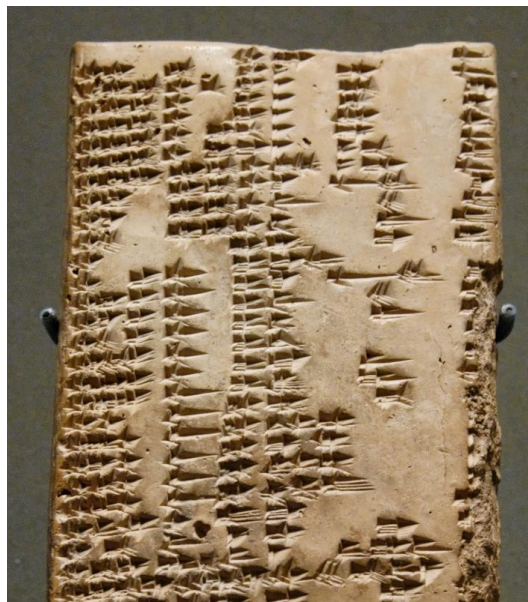
1. **a. tisk.** više listova s tekстом ili s tekстом i slikama povezanih zajedničkim hrptom koji su namijenjeni da kao cjelina služe čitanju ili proučavanju **b. jez. knjiž.** pismo, list [*knjigu piše*]
2. *meton.* učenje, učenost, znanje
3. ono što služi posebnoj vrsti evidencije [*poslovna knjiga; zemljišna knjiga; matična knjiga evidencija o rođenima, vjenčanima i umrlima*]
4. knjiga koju je tko (vlast, katedra itd.) izdao u određenoj boji korica i koja se prema njima tako naziva

Iako *Ep o Gilgamešu* prema definiciji i širem poimanju pojma jest knjiga, ono što je opća predodžba knjige, dakle, tiskovina, ima svoju posebnu povijest. Kad je riječ o tiskovinama, poznato je iz opće kulture da je tiskarski stroj izumio Nijemac Johannes Gutenberg 1440. godine, a manje su poznate činjenice o stvaranju knjiga i to u više primjeraka prije nego li je došlo do automatizacije tiskarskog procesa.

Pojavom knjiga nadišlo se je stupanj kulture koji je mogao biti sačuvan isključivo usmenom predajom. Najprije se njegovalo ručno prepisivanje svih tekstova oko 600. god. pr. Kr. u Egiptu kad su s radom krenuli tzv. prepisivači, čiji je zadatak bio prepisivati pjesme na papirus koje bi dalje skupo prodavali. Svojevrsan oblik tiska pojavio se u Kini u 11. stoljeću, gdje su se izrađivali otisci pomoću pečatnjaka i reljefnih valjaka, ali i pomoću ideograma. Drvorez je tehnika koja je donijela revoluciju, a Gutenberg je usavršavanjem te tehnike uspio učiniti proces tiska bržim, jednostavnijim i efikasnijim tako što je kao inovaciju uveo pomična slova i prešu za tisak. Prva knjiga koja je otisnuta u nakladi od cca 180 primjeraka takozvana je Gutenbergova biblija od kojih je i dan danas očuvano cca njih 50. Jedna od manje poznatih zanimljivosti vezanih za ovu tehniku je da je Gutenbergov stroj tiskao na mokre papire koje se prije uvezivanja moralo sušiti. Nakon toga uslijedila je popularizacija knjiga, one su postale dostupnije a time se i kulturu lakše moglo prenositi.

Tema ovog rada ipak su rječnici, zbog čega je potrebno reći da nije samo *Ep o Gilgamešu* nastao u vrijeme oko 2300. godine pr. Kr., nego i prvi rječnik otkad je čovjeka. Radi se o akadsko-babilonskom glosaru *Ur-ra=habullu* ispisanom

klinastim pismom na 24 glinene ploče. Na tim su se pločama nalazili pojmovi na sumerskom i akadskom jeziku, tj. jeziku Asiraca i Babilonaca, te njihovo objašnjenje. Iako glosar jest nastao oko 2300. godine pr. Kr., on je bio dugo u izradi, tako da je u 12. stoljeću pr. Kr. poprimio svoj finalni oblik u kojem se sastoji od sveukupno 9700 unosa te se je u tom obliku koristio do prestanka uporabe klinastog pisma. Pojmovi su tematski raspoređeni prema broju ploče, tako da su ovo samo neke od tema glosara: pojmovi potrebni za pisanje administrativnih i legalnih dokumenata (ova je tema sadržana na dvije ploče), drveće, domaće životinje, ptice i ribe, tekstili, kamenje, koža i kožni predmeti te bakar itd. (Spar, Lambert, 2005.). Na slici 1 moguće je vidjeti jedan očuvani segment ovog glosara. Dvije ploče čuvaju se u Metropolitanskom muzeju umjetnosti (*The Met*) u New Yorku.

Slika 1. Urra=habullu, najstariji glosar na svijetu

Prvi je leksikon djelo jednog od najutjecajnijih rimskih filologa, Marka Verija Flaka, a naziv leksikona je *De verborum significatu* (*O značenju riječi*). To je svojevrsan rječnik rijetkih riječi popraćen etimološkim i povijesnim tumačenjima iz 2. stoljeća.

U Hrvatskoj je trend s rječnicima, glosarima i leksikonima krenuo početkom 16. stoljeća, pa je tako jedan od prvih primjera dvojezični talijansko-hrvatski rječnik naslova *Opera nuova che insegna a parlare la lingua schiavonesca (Talijansko-hrvatski rječnik s konverzacijskim priručnikom)* iz godine 1527. autora Petra Lupisa Valentiana. Naravno, postoje i drugi, stariji rukopisni glosari koje se pretežito može pronaći na kraju knjiga, no oni nisu velikog opsega.

Kada se govori o rječnicima, neizostavno je u tematiku uvrstiti i Fausta Vrančića koji je hrvatski *Homo universalis* – jezikoslovac, izumitelj, diplomat, inženjer, biskup. Osim što je poznat po svom najvećem izumu, padobranu odnosno *Letećem čovjeku (Homo volans)*, Vrančić je u svojoj službi kao lingvist izdao 1595. godine prvi tiskani hrvatski rječnik pod naslovom *Rječnik pet najplemenitijih jezika Europe (Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum, latinae, italicae, germanicae, dalmaticae et ungaricae)*. Rječnik ima 6 predgovornih i 128 stranica rječnika, a procjenjuje se da sadrži oko 3800 hrvatskih riječi. Na kraju rječnika nalazi se „molitvenik“ s Deset Božjih zapovijedi, Vjervanjem, Očenašem i Zdravomarijom na svih pet jezika. U naslovu je naveden „dalmatinski“ jezik, a to je zato što je Vrančić čakavsko narječje nazivao dalmatinskim jezikom jer je u njegovo vrijeme upravo to narječje bilo najbliže standardnom, književnom jeziku, a i bilo je znatno geografski rasprostranjenije nego danas, pa se je ono koristilo ne samo na otocima, nego i u velikom dijelu Dalmacije, dijelu Like, Pokuplja, Slavonije, čak i u određenom dijelu Bosne te u Dubrovniku.

Nakon izdavanja Vrančićeva rječnika, slijedi cijeli niz novih rječnika u 17. i 18. stoljeću – *Thesaurus linguae Illyricae (Blago jezika slovinskoga)* Jakova Mikalje iz 1649. godine, *Dictionar ili réchi szlovenszke* Juraja Habelića iz godine 1670., *Gazophylacium seu Latino-Illyricorum onomatum aerarium (Gazofilacij ili latinsko-ilirska riznica riječi)* autora Ivana Belostenca koji je napisan 1675., ali objavljen 1740. godine i mnogi drugi.

Za vrijeme Hrvatskog narodnog preporoda domaća je leksikografska scena bila popularna, pa su tako nastali mnogi rječnici, kao npr. *Njemačko-ilirski slovar*

Ivana Mažuranića i Jakova Užarevića godine 1842. i *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja* Bogoslava Šuleka iz 1874. godine. Šulekov je rječnik bitan jer je u tadašnje vrijeme bio pomagalo mnogim studentima koji su bili prisiljeni napustiti domovinu kako bi se obrazovali.

No s obzirom na to da je 19. stoljeće razdoblje rasta nacionalne svijesti, nastaju i prvi jednojezični rječnici, pa je tako 1880. godine u sklopu hrvatskog ogranka Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti izdan *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*.

U 20. stoljeću stanje se zakuhava zbog političke situacije na ovim prostorima. Od 1918. nastojalo se je razlikovati između hrvatskog i srpskog jezika koji, bez obzira na sličnosti, političko-kulturološki ne mogu biti smatrani istim jezikom. Analogno tome možemo usporediti i nizozemski i njemački jezik. U Švicarskoj je jedan od službenih jezika njemački, međutim, njemački jezik koji se govori na tom području s vremenom je poprimio drugačiji oblik od standardnog njemačkog jezika koji se govori u Njemačkoj te su lingvistička istraživanja pokazala kako je standardni nizozemski sličniji standardnom njemačkom nego njegova švicarska inačica. Tako je krenula inicijativa za odvajanje poimanja hrvatskog i srpskog jezika te je Matica hrvatska dala tiskati knjigu Petra Guberine i Krune Krstića *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika* koja je ujedno i razlikovni rječnik kojima je dokazana razlika unatoč svim sličnostima. U vrijeme Nezavisne Države Hrvatske također izlazi *Rječnik hrvatskoga književnog jezika* jer prema tadašnjem poimanju drugi rječnici nisu zadovoljavali potrebe kulturne javnosti.

Nakon Drugog svjetskog rata hrvatski jezik polako nastavlja sa svojom tihom borbom za samostalnost, dok se sa srpske strane nameće težnja za ujednačenjem, pa izlazi nekoliko rječnika koji prisilno pokušavaju učiniti hrvatskosrpski unificiranim jezikom. 1954. godine Matica hrvatska i Matica srpska dogovorile su suradnju za objavu rječnika, pa je tako 1960. u Zagrebu *objavljen Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika* i u Novom Sadu *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. Koliko god da se je pokušalo igrati na kartu

zajedništva, u srpskom su rječniku hrvatske riječi bile označene kao „pokrajinske“, što u obrnutom slučaju nije bilo te se ovaj čin može shvatiti kao pogrda (Gluhak, 2000.).

Prvi pravi hrvatski jednojezični rječnik Hrvati su dočekali tek 1991. godine. Autor je Vladimir Anić, a naslov rječnika je svima dobro poznat – *Rječnik hrvatskoga jezika*. To je prvi suvremeni objasnidbeni rječnik hrvatskog jezika koji je još nadopunjivan 1994., 1998. i 2003. godine. Izdanje iz 2003. priredila je Ljiljana Jojić, znatno ga nadopunila, tako da *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* sadrži oko 100 000 pojmova i u narodu je poznat pod pseudonimom *Veliki Anić*.

Sa sve bržim razvojem tehnologije, većom uporabom interneta te procesom globalizacije bilo je neminovno da će i rječnici prijeći na digitalne medije, pa čak i na servere te su postali dostupni svima i bilo gdje u svijetu. U poglavljima koja slijede bit će više govora o modernim rječnicima koji su dostupni putem interneta.

2.1.2. Vrste rječnika

U ovom poglavlju slijedi kratak pregled najčešće korištenih vrsta rječnika. Najprije je potrebno razjasniti razliku između rječnika i enciklopedije. Njihovu sličnost čini to što su oboje priručnici tj. referentna djela, no rječnik primarno sadrži jezična objašnjenja i gramatičke odrednice određenog pojma, a u enciklopediji je sadržano stručno znanje ne o samom pojmu, nego o onome što se krije iza njegova značenja.

Prema vanjskoj strukturi rječnici mogu biti vizualno i jezično organizirani. Vizualno organizirani rječnici slikovni su rječnici. To je vrsta rječnika koju se primjerice koristi za izradu dječjih priručnika i kako bi djeca uz riječi mogla povezati i slike. Jezično organizirani rječnici klasični su rječnici čija se struktura sastoji od abecedno poredanih natuknica. U prijašnja je vremena distinkcija između ove dvije vrste rječnika bila jasna, danas se s pojavom online rječnika pomiču granice te su i slike integrirane u opis rječničke natuknice. Slike imaju moć privući veću pažnju korisnika na sebe od samog teksta. S obzirom na to da

ljudsko oko zaprima 80 % podražaja koje mozak sveukupno percipira svim osjetilima, logičan je zaključak da se prijevod traženog pojma automatski povezuje sa slikom, a da se tekst natuknice percipira tek na drugom mjestu (Kemmer, 2014.). To zapravo i nije pozitivna strana slikovnih natuknica jer je moguće zbog povezivanja slike s više semantičkih polja doći do pogrešnog značenja riječi. Primjer kombinirane slikovne i jezične natuknice moguće je vidjeti na slici 2 koja je preuzeta sa stranice Duden i samo je dio natuknice.

Bedeutung INFO

kleinerer Computer, der besonders im kaufmännischen Bereich und in der Textverarbeitung verwendet wird

PC mit Bildschirm und Tastatur - © Bibliographisches Institut, Berlin

BEISPIEL

- am PC sitzen, mit dem PC schreiben

Slika 2. Kombinacija slikovne i jezične rječničke natuknice

Iako je većina rječnika organizirana prema abecednom redu, postoje i drugačije strukture, npr. čestotni odnosno frekvencijski rječnici u kojima su natuknice poredane prema učestalosti korištenja u određenom kontekstu. Kao primjer za ovu vrstu moguće je navesti Hrvatski čestotni rječnik autora Milana Mogaša, Maje Bratanić i Marka Tadića. Još jedan zanimljiv primjer je Hrvatski čestotni rječnik dječjeg jezika (DjeČeR) koji je nastao u svrhu pretraživanja Hrvatskog korpusa dječjeg jezika, a koji omogućuje pretragu korpusa prema čestotnosti, abecednom redu, vremenu pojave i vrste riječi (Hržica, Kuvač Kraljević, Šnajder, 2013.).

Prvu veliku skupinu rječnika čine **opći rječnici** u koju možemo ubrojiti standardne, povijesne i enciklopedijske rječnike. **Standardni rječnici** su oni rječnici koji se orijentiraju prema standardnom jeziku i daju sve informacije o lemi – ortografske, fonetske, morfološke, sintaktičke, pragmatične, etimološke i sl. Pojam lema službeni je termin za riječ koja je svedena na osnovni oblik, dakle, lema je leksikografska natuknica. U **povijesnim** su **rječnicima** leme nadopunjene povijesnim činjenicama, a u **enciklopedijskim** se rječnicima može naći kombinacija jezičnog i enciklopedijskog znanja, tako da su oni nešto poput prijelaznog oblika između leksikona i jezičnih rječnika.

Sljedeća velika skupina rječnika su **specijalizirani rječnici** koji su u pravilu usmjereni na specifičnu skupinu korisnika, a to su primjerice učenički rječnici. **Učenički** su **rječnici** nastali od standardnih rječnika, ali s namjerom da pomognu pri učenju novog stranog jezika. Specifičnost kod ovakve vrste rječnika je što je manji opseg zastupljenih lema, ali zato je unutar rječnika često sadržan dio posvećen osnovama gramatike te su kod lema prikazane samo osnovne jezične informacije kao što su izgovor i značenje. Jedan od primjera ovakvog rječnika je već u uvodu ovog poglavlja spomenuti rječnik nakladnika Langenscheidt, a još jedan primjer nastao je upravo na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu te je riječ o e-rječniku azijskih jezika koji pored hrvatskog podržava i hindski, japanski, kineski, korejski, perzijski, sanskrit i turski jezik. Cilj je ovog rječnika pružiti učenicima azijskih jezika mogućnost dohvaćanja prijevoda traženog nepoznatog pojma na materinjem, hrvatskom jeziku jer učenici azijskih jezika većinom koriste rječnike u kombinaciji s engleskim jezikom (Janjić et al., 2017.). Ovoj vrsti pripadaju i **dječji rječnici**, a najbolje ih je opisati pravim primjerom rječnika. Na stranicama nakladnika Klett nalazi se Dječji slikovni rječnik za engleski jezik, a u opisu stoji da „uz pomoć ovog rječnika djeca u osnovnoj školi otkrivaju i uče engleski jezik lagano i uz igru“, što znači da je rječnik prilagođen i u skladu s uzrastom skupine korisnika.

Puno je podjela prema kojima možemo odrediti vrstu rječnika, a podvrsta rječnika ima zaista puno, tako da je sljedeće nabrojanje samo grubi prikaz najfrekventnijih vrsta rječnika.

Jedna od vrlo bitnih rječničkih vrsta je **sintagmatski rječnik** čiji je fokus na odnosu leme i drugih elemenata u rečenici što je prema jednom od najpoznatijih lingvista, Ferdinandu de Saussureu, horizontalni pristup sastavnici rečenice. Sintagmatski su rječnici npr. **rječnik kolokacija**, idiomatski tj. **frazeološki rječnik**, **rječnik citata** i sl. Posebno je zanimljiv Hrvatski frazeološki rječnik koji sa svojim opsegom od 2258 najfrekventnijih frazema koji imaju širu uporabu u govoru, a u koji nisu uvršteni vulgarni, zastarjeli i uzvišeno intonirani frazemi koji bi mogli biti nerazumljivi i strani suvremenom govorniku. Ovaj je rječnik bitan jer se je pri obradi frazema slijedilo frazeološke teorije, a i prvi je rječnik ove vrste nakon niza dvojezičnih i trojezičnih rječnika iz serije *Mali frazeološki rječnici*, koji su izlazili na Odsjeku za lingvistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu od 1985. do 1988. godine (Menac et al., 2003.).

Za razliku od sintagmatskih se **paradigmatski rječnici** temelje na semantičko-pragmatičnom odnosu leksema prema drugim jezičnim elementima. Prema de Saussureu se na paradigmatskoj razini riječi proučavaju u svom vertikalnom okruženju. U ovu skupinu rječnika primjerice spadaju **onomaziološki rječnici** (čija su podvrsta tezaursi), **rječnici sinonima** i **antonima** te **slikovni rječnici**. Kao već prethodno spomenuto, najčešći su korisnici slikovnih rječnika djeca jer su sve veća očekivanja od djece koja kreću u školu, bilo u pogledu školskih programa ili zahtjeva okoline, te je iz tog razloga nastao i Interaktivni dječji slikovni rječnik u sklopu edukativnog CD-a *Putovanje kroz znanje* (Vučković et al., 2009). Ovaj je primjer slikovnog rječnika nastao s namjenom bogaćenja rječnika djeteta kako bi se pridonijelo lakšem razumijevanju, kreativnijem mišljenju i prosuđivanju (Vučković et al., 2005.).

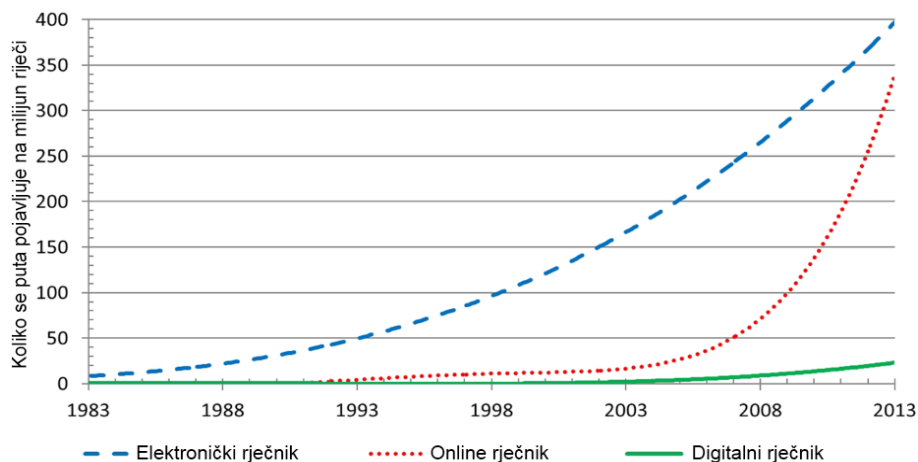
U **posebnu skupinu rječnika** prema informacijskom tipu spadaju još i **rječnici izgovora**, **etimološki**, **kronološki**, **frekvencijski**, **pravopisni rječnici** i sl.

S druge strane se rječnici mogu podijeliti na opće i specijalizirane, na rječnike ovisne o uzrastu i razini predznanja, na rječnike za izvorne govornike i osobe koje uče jezik, jednojezične i višejezične, sinkronijske i dijakronijske, deskriptivne ili opisne i preskriptivne ili propisne, a u moderno doba i na tiskane i digitalne rječnike te su upravo digitalni rječnici tema sljedećeg poglavlja.

2.2. Razvoj online rječnika

Uporaba rječnika u digitalno doba podrazumijeva da su i rječnici prilagođeni upravo tom trendu. Međutim, bitno pitanje koje se postavlja terminološke je prirode, a to je postoji li razlika između elektroničkih i digitalnih rječnika? U engleskom je jeziku već normativno postavljati slovo „e“ ispred termina vezanih uz bilo što digitalno ili elektroničko, npr. *e-mail* pa tako i *e-dictionary*, no taj se je svojevrsni predmetak ustalio i u hrvatskom jeziku, tako da danas ne postoje samo e-knjige, nego postoji i središnji državni portal e-Građani koji se koristi za razne e-usluge.

Odgovor na ovo pitanje daju Robert Lew i Gilles-Maurice der Schryver (2014.) u svom istraživanju *Dictionary Users in the Digital Revolution* iz kojeg je proizašla statistika na slici 3, a iz koje je jasno vidljivo da su pojmovi elektronički, online i digitalni rječnik sinonimi čija se uporaba mijenja s vremenom.

Slika 3. Učestalost korištenja pojmova elektronički, online i digitalni rječnik u odnosu na vrijeme

Iako su globalno popularni, nema puno izvora gdje se može pronaći više informacija o povijesti ili nastanku mrežnih rječnika jer online sadržaje nije lako nadzirati niti je moguće popratiti svaku promjenu, a pogotovo nije moguće odmah uočiti nove trendove. Ipak, profesor Peter A. Stokes (*King's College London*) u svom članku *The Digital Dictionary*¹ (2009.), donosi kratak povijesni pregled o počecima ove vrste rječnika. S obzirom na to da je engleski jezik zastupljen svugdje u svijetu, logično je da je prvi digitalni rječnik nastao na području Sjeverne Amerike.

Prvi su koraci poduzeti u Torontu 1969. godine kad je objavljen prvi plan za ovakvu vrstu rječnika. Bili su to transkripti koji su objavljeni pod naslovom *Computers and Old English Concordances*², a ideja je bila napraviti rječnik staroengleskog jezika velikog opsega. Već su 1969. znanstvenici razmišljali o mogućim preprekama koje bi im se mogle postaviti na putu do realizacije i uz stalna ponavljanja, a to su primjerice problem digitalnog korpus, problemi pri lematizaciji i sama odluka da se stvori rječnik u digitalnom okruženju.

Do 1971. godine održano je već nekoliko sastanaka, a primarno je tema bila digitalizacija građe kako bi se stvorio korpus koji je moguće strojno čitati. Pitanje je bilo je li bolja opcija direktno unositi tekst ili najprije ispisati posebnim fontom pa provesti proces optičkog prepoznavanja znakova (engl. *Optical Character Recognition – OCR*). Donesena je odluka da će se sustav za konkordanciju programirati programskim jezikom Fortran (koji se i dan danas koristi u znanstvene svrhe) na računalu Univac 1108.

Računalo Univac 1108 predstavljeno je 1964. godine te je jedno od onih povijesnih računala koja su mogla napuniti cijelu prostoriju svojom periferijom i to ne samo procesor(ima), nego i memorijama, konzolama, čitačima kartica itd. Kupovina i instalacija svih komponenti tada je iznosila otprilike 1 milijun američkih dolara, a operativni troškovi unosa milijun riječi te generiranje konkordancije procijenjeni su na 30 000 dolara.

¹ Digitalni rječnik (prev. aut.)

² Računala i staroengleska konkordancija (prev. aut.)

1975. godine je tim uspio razviti vlastiti program LEXICO koji su pokrenuli na novom računalu Univac 1110, a LEXICO je urednicima omogućio pohranu, uređivanje, konkordanciju i lematiziranje. Deset godina kasnije urednici su došli do onoga što su smatrali krajnjim rezultatom svog rada – bio je izrađen program sa sučeljem po principu „što vidiš, to i dobiješ“ („*what you see is what you get*“ - WYSIWYG), što znači da je prikazan bio krajnji proizvod sa svim svojim formatiranjem.

Opseg korpusa koji je nastao ovim projektom prilično je velik i korišten je još dugi niz godina te je 1993. godine bio pohranjen na nekoliko disketa. Za pohranu je bio dovoljan prostor od jedanaest disketa od 5,25 inča ili sedam disketa od 3,5 inča te je 1994. upravo ovaj korpus bio najtraženiji u Oxfordovom tekstnom arhivu.

Godina 1997. ključna je godina za mrežne rječnike jer je upravo te godine korpus postavljen na *World Wide Web*. Tada je Sveučilište u Torontu dopustilo pristup korpusu, ali uz mogućnost korištenja samo dva alata od čega je jedan bio tražilica korpusa i tražilica tekstne analize jezika kojom bi bilo moguće pretraživati i latinski i staroengleski jezik pomoću Booleovih operatora i regularnih izraza (Stokes, 2009.).

Od samog kraja 20. stoljeća puno se je toga promijenilo – internet je postao svima dostupan, tehnologija je svakim danom sve jača, brža i kompaktnija, od ideje *Pocket PC*-ja nastali su mobiteli koji preuzimaju i neke računalne funkcije, a količina podataka koja se može pohraniti na čvrsti disk veličine 1 terabajta koji stane u džep jednak je količini podataka koji stane na cca 754 297 3,5-inčnih disketa. Nije moguće konstantno pratiti koji se rječnik kad pojavio i u kojem obliku na internetu te s kojom programskom pozadinom, ali je zato moguće analizirati neke od najčešće korištenih. U slučaju ovog rada će to biti rječnici koji su vezani za njemačko-hrvatski jezični par te će u sljedećem poglavlju biti govora upravo o njima.

2.3. Najpoznatiji primjeri jednojezičnih i dvojezičnih mrežnih rječnika za njemačko i/ili hrvatsko govorno područje

2.3.1. Duden

Među studentima germanistike je jednojezični njemački rječnik Duden³ jedan od najčešće korištenih izvora leksičkog znanja ponajprije zbog svoje relevantnosti, točnosti i iznimno velike zastupljenosti pojmova. Na slici 4 prikazan je logo rječnika koji je sastavljen od crne pozadine i imena Duden ispisanog bijelom bojom koje je podvučeno crvenom crtom.

Slika 4. Logo rječnika Duden

Sve je krenulo oko 1872. godine kad je Konrad Duden javno pokazao interes za ujedinjenjem njemačkog pravopisa te dobio titulu stručnjaka za ortografska pitanja. Godine 1880. svjetlo dana ugledao je tzv. *Urduden*, a riječ je o djelu *Vollständiges Orthographisches Wörterbuch der deutschen Sprache*⁴ koje je tiskano u nakladi Bibliografskog instituta u Leipzigu. Iako je fokus rječnika bio na školskom pravopisu, svojim opsegom od cca 27 000 rječničkih natuknica na 187 stranica ovaj je rječnik nadišao svoju primarnu nakanu – ovim je rječnikom Konrad Duden postavio temelje i time postao ocem jedinstvene njemačke ortografije.⁵

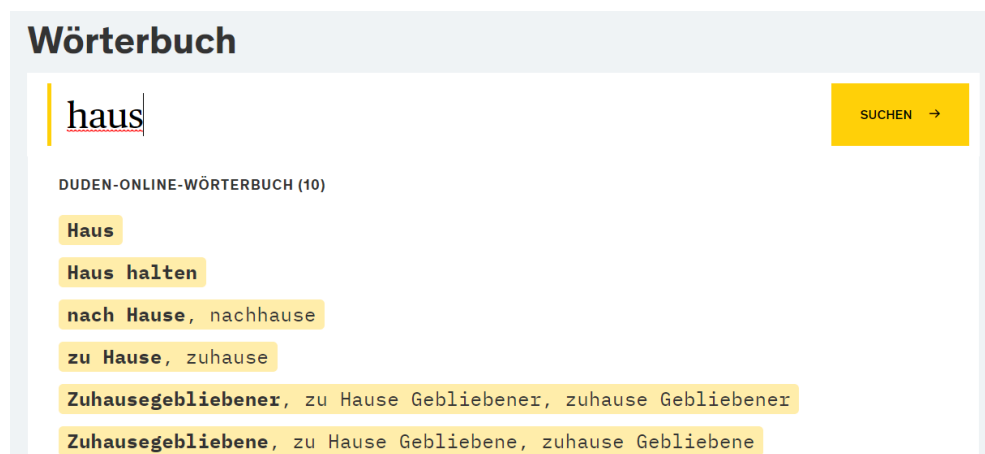
³ Poveznica na rječnik: <https://www.duden.de/>

⁴ Potpuni ortografski rječnik njemačkog jezika. (prev. aut.)

⁵ Podaci preuzeti s web stranice Duden. URL: https://www.duden.de/ueber_duden/konrad-duden (Na: 30.4.2019.)

Bitno je napomenuti da, iako je ovo ime među germanistima i ljudima koji uče njemački jezik poznato diljem svijeta po univerzalnom rječniku njemačkog jezika, pod ovim se brendom može pronaći mnoštvo drugih priručnika za lakše učenje i usvajanje njemačkoga, kao npr. razne gramatike, dječje knjige, priručnici, pripreme za ispite, materijali prilagođeni osobama s invaliditetom i još mnogo toga.

Posebno zanimljiv aspekt je da Dudenov rječnik postoji kao besplatna i svima dostupna online-verzija koja trenutno sadrži oko 140 000 riječi. Prednost online verzije je ta što ju se stalno ažurira i nadopunjuje novim natuknicama, neologizmima, brže je ispraviti pogreške i nadopuniti postojeće natuknice i slično. Samo sučelje rječnika poprilično je intuitivno jer se tražilica nalazi na samom vrhu stranice i ispod glavnog izbornika koji je postavljen horizontalno. Upisivanjem tražene riječi lako je doći do natuknice. Nakon upisivanja pojavljuje se padajući izbornik u kojem je moguće da se isti pojam nalazi više puta jer ima dva različita značenja ili se traženi pojam nalazi samo jednom u tražilici, a ostali rezultati su samo pojmovi kojima je traženi pojam sastavnica složenice. Primjer je slika 5 na kojoj vidimo kako tražilica funkcionira s riječi *Haus*. Bitno za napomenuti je i da je krajem travnja 2019. godine promijenjen odnosno moderniziran dizajn ove web stranice, tako da je prikaz na slici 5 primjer novog dizajna.

Slika 5. Primjer funkcioniranja tražilice mrežnog rječnika Duden

Zašto je Duden toliko popularan ne samo među osobama koje uče jezik, nego i među izvornim govornicima, jasno je vidljivo nakon pretraživanja. U natuknici za prethodno naveden primjer, *Haus*, prikazane su sve bitne informacije o riječi, bilo da je potraga samo u svrhu objašnjenja ili u svrhu pronalaska konkretnih gramatičkih odrednica, pa je tako moguće iščitati vrstu riječi, rod, frekventnost uporabe, ponekad i napomenu da se radi o riječi koja je regionalno vezana (npr. ako se riječ koristi samo na području Bavarske ili Austrije). Zatim slijedi pravopis i pravila podjela na slogove, pregled svih značenja riječi, sinonimi, fonetski zapis izgovora s integriranim zvučnim medijem, porijeklo riječi, deklinacija, tipične riječi koje se povezuje uz traženi pojam (pridjevi, glagoli i imenice) i na kraju dolazi detaljan opis i objašnjenje svakog pojedinog značenja s primjerima i čestim kolokacijama i frazama. Uz objašnjenja često se nalaze i slike kako bi se lakše prepoznalo značenje za konkretne pojmove. Ispod zapisa svake natuknice nalazi se pregled s pet riječi koje se, baš kao i u pravom rječniku, nalaze ispred i pet riječi koje se nalaze iza traženog pojma prema abecednom redu.

Od sveg sadržaja koji stranica prikaže, posebnu pažnju valja posvetiti dijelu natuknice gdje su prikazani tipični pojmovi koje se veže uz traženu riječ. Pri tome se radi o računalno generiranim vezama između tražene riječi gdje se povlače najčešće sintagme iz Dudenova korpusa čime se olakšava stvaranje šire slike pri usvajanju riječi. Ti tzv. „oblaci riječi“ (*Wortwolken*) proizvod su statističkih izračuna, a na slici 6 moguće je vidjeti primjer za natuknicu *Haus*.

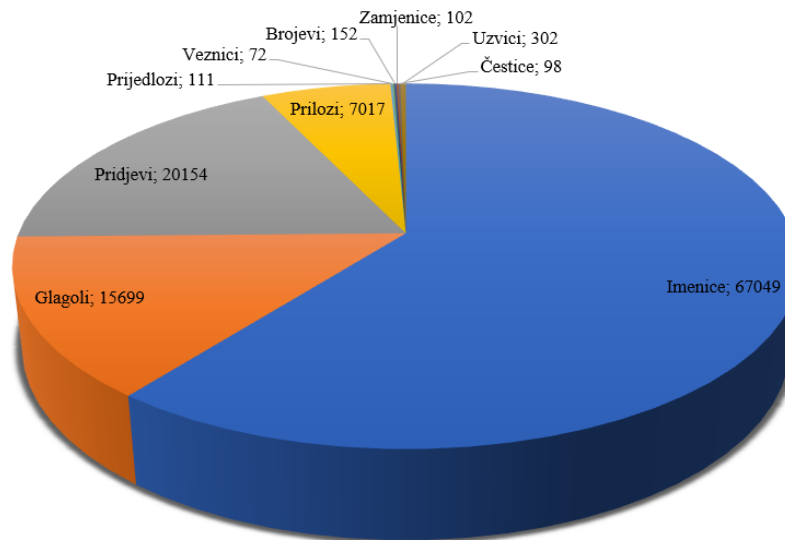
S obzirom na dugu tradiciju ovog rječnika, puno je informacija o njemu navedeno, pa je tako moguće pronaći informacije o procesu kako određene riječi dospijevaju u Dudenov korpus. Radi se o tome da se u Dudenu ne nalaze samo riječi iz standardnog jezika ili arhaizmi, nego i novotvorenice te riječi koje su trenutačno u trendu. Riječi koje se nalaze u rječniku procesuiraju se pomoću posebnog programa u koji urednici „ubacuju“ tekstove svih vrsta (romane, članke, uputstva za uporabu, novine, govore i sl.) i time nastaje Dudenov korpus.

Hrvatski jezični portal, poznat pod kraticom HJP, proizvod je suradnje nakladničke kuće Znanje i Sveučilišnog računskog centra Sveučilišta u Zagrebu (Srce). Ovaj je portal prva mrežna rječnička baza hrvatskog jezika. Početak projekta bio je 2004. godine kada je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa odobrilo inicijalnu potporu koja je bila potrebna za pokretanje projekta, a službeno je dostupan za korištenje od 2006. godine. Baš kao što je i slučaj s rječnikom Duden, i HJP je potrebno konstantno održavati, ažurirati i nadopunjavati sadržaj starih te dodavati nove natuknice, samo što je s HJP-om slučaj da na njemu radi niz stručnjaka s područja lingvistike i drugih društveno-humanističkih i prirodnih znanosti čime se potvrđuje status relevantnosti kao izvora znanja za hrvatski jezik. Ova jezična baza dostupna je samo i isključivo putem interneta i za razliku od Dudena nema tiskanu inačicu.

Rječnici i izvori znanja iz kojih je nastala rječnička baza koja se koristi za ovaj portal su već spomenuti *Rječnik hrvatskoga jezika* i *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* Vladimira Anića te njegov *Pravopis hrvatskog jezika*, *Rječnik stranih riječi* koji je također djelo Vladimira Anića u suradnji s Ivom Goldsteinom, *Kronologija – Hrvatska, Europa, Svijet* grupe autora te *Hrvatski enciklopedijski rječnik* koji je priredio uređivački odbor, među kojima su i Anić, Ivo Goldstein, ali i Ljiljana Jojić, Ranko Matasović i drugi.

Sama se rječnička baza sastoji od 116 516 natuknica, a prosječna natuknica sastoji se od riječi i njenih izvedenih oblika, oznake vrste riječi, dijela s gramatičkim odrednicama (npr. za glagole su to oblik prezenta, glagolski prilog sadašnji i glagolska imenica), leksikografske odrednice, definicije, sinonima, sintagmi u kojima se traženi pojam često nalazi u upotrebi, pripadajuće fraze, uputnice na daljnje natuknice radi pojašnjenja, onomastike i etimologije. Statistička zastupljenost pojedine vrste riječi prikazana je na dijagramu 1 iz kojeg se jasno može iščitati kako je na HJP-u najviše imenica (61 %), zatim pridjeva (18 %) pa glagola (14 %).⁷

⁷ Podaci preuzeti s Hrvatskog jezičnog portala. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=legenda> (Na: 30.4.2019.)

Dijagram 1. Zastupljenost pojedine vrste riječi na Hrvatskom jezičnom portalu

Na slici 7 nalazi se primjer rječničke natuknice za riječ „stol“. Dio natuknice naziva „Izvedeni oblici“ u ovom primjeru nije prikazan, no tu je moguće pronaći za imenice deklinaciju u svim padežima jednine i množine, za pridjeve komparaciju prema određenosti i neodređenosti u svim padežima jednine i množine te za glagole konjugaciju, točnije rečeno nesvršeni infinitivni oblik, prezent, futuru I., imperfekt, perfekt, pluskvamperfekt, imperativ, glagolski prilog sadašnji, glagolski pridjev radni.

stôl

stôl (*stô* knjiš. reg. ekspr.) m ⟨N mn stôlovi⟩

Izvedeni oblici ^

Definicija ^

komad pokućstva s daskom (rjeđe plastikom, željezom i sl.) kao radnom i sl. površinom, s jednom ili više nogu [*drveni stol, kuhinjski stol, radni stol, pisaći stol, kartaški stol*]

Sintagma ^

Δ **Banski stol** *pov.* 1. sud pod predsjedanjem bana 2. viši (apelacijski) sud;
okrugli stol konferencija ili seminar na kojoj sudionici u slobodnoj i otvorenoj diskusiji nastoje dati doprinos rješavanju nekog problema (predodžba okruglog stola bez čela i začelja koja osigurava svima ravnopravan položaj, po priči o kralju Arturu i vitezovima okruglog stola);
Stol sedmorice vrhovno sudište za područje Hrvatske i Slavonije koje je u posljednjoj instanci rješavalo sve građanske, parnične i izvanparnične stvari (u zboru od 3—5 sudaca) te u kaznenom postupku (u zboru od 7 sudaca, odatle ime); osnovan 1862, raspušten 1945;
švedski stol način serviranja jela; jelo je stavljeno na stol, a gosti se poslužuju sami i sjede ili stoje na drugim mjestima

Frazeologija ^

◇ **postaviti stol, prostrijeti stol** prirediti stol za obrok, za uzvanike;
biti na stolu, staviti na stol 1. ponuditi za jelo 2. dati prijedlog; ponuditi (u pregovorima i sl.);
sjediti za stolom,
sjediti za stol prihvatiti se obroka, početi jesti;
staviti karte na stol razotkriti svoje namjere, planove

Onomastika ^

♦ *top. mikrotop.* (*usp.* Kantrida na Rijeci): **Stòlovi** (na Velebitu)

Etimologija ^

◇ *prasl.* i *stsl.* stolъ (*rus.* stol, *polj.* stół), *lit.* stalas ≈ *got.* stōls

Slika 7. Primjer rječničke natuknice za riječ "stol"

2.3.3. Glosbe

Za razliku od prethodna dva primjera, Glosbe⁸ nije nikakva službena, znanstvena ili akademska web stranica, no poslužiti će kao zanimljiv primjer jer se radi o stranici čiji algoritam pretražuje usporedne korpuse i nudi prijevod u kontekstu.

⁸ Poveznica na rječnik: <https://glosbe.com/>

Glosbe je mrežni rječnik iza kojeg se krije pokušaj autora iz Poljske u stvaranju što većeg korpusa svih jezika na svijetu. Na stranicama ovog mrežnog rječnika navodi se kako Glosbe nije jedan od standardnih jedno- ili dvojezičnih rječnika, nego je višejezičan kako bi se omogućile kombinacije koje nadilaze npr. samo englesko-francuski jezični par za ljude kojima je potrebna englesko-francusko-španjolsko-njemačka kombinacija.

Dva su načina prikaza informacija kod ovog mrežnog rječnika. Najprije se vidi klasičan prikaz prijevoda u kombinaciji traženi pojam-prijevod, kao primjer služi slika 8.

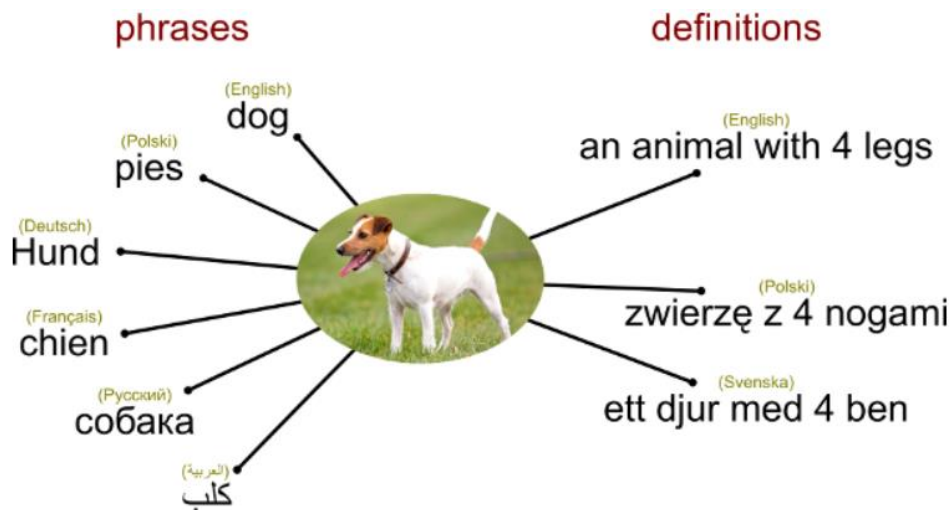
The screenshot shows the Glosbe website interface for the word 'Sonnenblume'. At the top, the word 'Sonnenblume' is displayed in large blue font, followed by 'u hrvatski'. Below this, there is a search bar and a blue button labeled 'Dodaj prijevod'. The main content area shows the word 'Sonnenblume' with its gender and type: 'Gender: feminine; Type: noun;'. Below this, there are two entries for the word 'suncokret'. The first entry is for 'suncokret' (noun masculine) and includes a German definition: 'Einjährige Pflanzenart (Helianthus annuus) mit großen gelben Blüten aus der Gattung der Sonnenblumen (Helianthus) innerhalb der Familie der Korbblütler (Asteraceae)'. Below the definition is a search bar with the text 'Wendet sich die Sonnenblume tatsächlich der Sonne zu?' and a green button with a plus sign. The second entry is for 'Suncokret' (noun masculine) and includes a German definition: 'Art der Gattung Sonnenblumen (Helianthus)'. Below the definition is a search bar with the text 'Diesmal eine Zugabe für dich, Sonnenblume.' and a blue button with a plus sign. The overall layout is clean and modern, with a white background and blue accents.

Slika 8. Primjer prijevoda riječi *Sonnenblume* na web stranici Glosbe

Zanimljivost je što zajedno sa svakim različitim prijevodom za isti traženi pojam dolazi i primjer uporabe, a u nekim je slučajevima ponuđena slika ispod prijevoda kojom se također pokriva značenje riječi. Nakon toga slijedi nekoliko stranica s primjerima rečenica u kojima se u raznim oblicima upotrebljava tražena riječ. Ispod bloka s primjerima nalazi se informacija koliko je rečenica pronađeno s traženim pojmom, koji je taj pojam i koliko je dugo trajalo pretraživanje, a nakon toga dolazi svojevrsno odricanje od odgovornosti u obliku rečenice „*Translation memories are created by human, but computer aligned,*

*which might cause mistakes. They come from many sources and are not checked. Be warned.*⁹

Drugi način prikaza informacija su, kako ih Glosbeovi autori nazivaju, ideje. Ideje u Glosbeu predstavljaju cjelinu koja je jednaka u svim jezicima, tako primjerice dodavanjem jednog novog prijevoda, zapravo nastaje puno novih prijevoda jer se značenja međusobno povezuju. Isto su tako autori svjesni da jedna riječ može imati više značenja i prijevoda, zbog čega je nužno uz prijevod dodati i definiciju kao što je vidljivo na prethodnoj slici. Kao primjer koji su autori postavili na stranici naveden je prijevod za riječ *dog* gdje je vidljivo da se putem središnje ideje i definicije koja se poklapa u svim jezicima spajaju prijevodi, a kako je to zamišljeno vidljivo je na slici 9.

Slika 9. Koncept "ideje" i spajanja više prijevoda odjednom na primjeru riječi

Na slici 8 vidljiv je gumb „Dodaj prijevod“. Klikom na njega, otvara se nova stranica gdje se korisnik može prijaviti i unijeti svoj prijevod. Za razliku od prethodna dva rječnika, ovdje nije moguće dobiti uvid u gramatičku pozadinu riječi. Unosom novog prijevoda potrebno je dodati nekoliko „atributa“ i to na ciljnom jeziku, a to su vrsta riječi, rod (ako je imenica), već prethodno navedena

⁹ Prijevodne memorije stvorili su ljudi, a računalno su uređene, zbog čega je moguće da ima pogrešaka. Preuzete su s puno izvora i nisu provjerene. Budite upozoreni. (prev. aut.)

definicija i napomena (npr. da je riječ pejorativna ili je njena uporaba regionalno uvjetovana).

Na početnoj stranici rječnika prikazana je nekolicina statistički zanimljivih podataka. Jedan od njih je npr. da se prijevodna memorija sastoji od 1 013 284 995 rečenica ili da je podržan skoro pa svaki „živi“ jezik. Posebno je zanimljiv popis jezika prema zastupljenosti i broju rečenica, pa je tako na prvom mjestu francuski s 1 740 675 rečenica, na drugom njemački sa 759 600 rečenica i treći španjolski sa 603 621 rečenica. Valja istaknuti kako se na četvrtom mjestu zastupljenosti ne nalazi još jedan europski jezik, nego japanski (433 574) i za njim kineski (363 231). Na šestom se mjestu nalazi jedan slavenski jezik i to poljski i nakon njega slijede talijanski, ruski, portugalski, finski, nizozemski, švedski, arapski, češki, mađarski te se na 16. mjestu nalazi hrvatski.

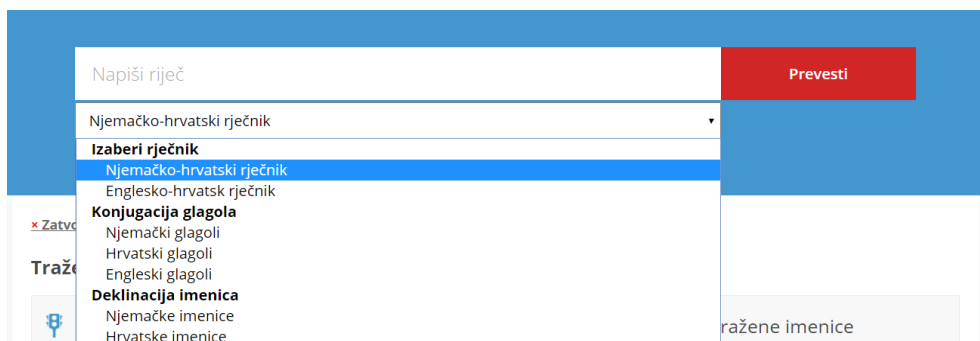
2.3.4. croDict

Prvi rezultat koji Google izbacuje pretraživanjem pojma „croDict“¹⁰ poveznica je na „Englesko njemačko hrvatski online rječnik i prevoditelj“. Ovaj mrežni rječnik osnovan je 2005. godine, a autor je Jurica Romić, vlasnik prevoditeljskog obrta romic WebConsulting iz njemačkog grada Pulheima. Fokus rječnika je na njemačko-hrvatskom jezičnom paru, sadrži 312 211 njemačko-hrvatskih prijevoda te 250 635 primjera rečenica u ovoj jezičnoj kombinaciji.

Baš kao i Glosbe, croDict nije web mjesto na kojem je moguće pronaći besprijekorne i uvijek točne prijevode jer je trećoj strani dopušteno dodavati prijevode u rječnik, pa se tako može naići na neke nepovezane i netočne prijevode. Zato je potrebno primijeniti princip koji vrijedi općenito za pretraživanje informacija na internetu – kritička evaluacija svih informacija jer samo zato što je nešto na internetu, nije nužno istina. Autor rječnika to i sam napominje riječima da croDict ne jamči za točnost prijevoda jer riječi u rječničku bazu dolaze vlastitim istraživanjima i suradnjom s trećom stranom.

¹⁰ Poveznica na rječnik: <https://crodict.com/>

Na slici 10 moguće je vidjeti kako izgleda croDictova početna stranica i padajući izbornik s opcijama za pretraživanje. U padajućem je izborniku moguće izabrati koji rječnik će se pretraživati i za slučaj da nije potreban prijevod, nego samo gramatička pomoć, tada je moguće odabrati prikaz konjugacije glagola ili deklinaciju imenice.

Slika 10. Padajući izbornik koji se nalazi ispod tražilice na stranici croDict

Kako izgleda rječnička natuknica za imenicu *Fotografie* vidljivo je na slici 11.

Deklinacija od Fotografie		Njemačko-hrvatski i hrvatsko-njemački prijevod za <i>Fotografie</i>	
Spol	die	njemacki	hrvatski
Jednina	Fotografie	Fotografie <Imenica> Fehler melden	slika
Množina	Fotografien	Fotografie <Imenica> Fehler melden	fotografija
Deklinacija od Fotografie		Zatvori reklamu	
4 pronađenih primjera rečenica			
		njemacki	hrvatski
		Fotografie <Imenica> Fehler melden	fotografija
		alte Fotografien aus der Schublade auskramen	iščepkati stare fotografije
		eine Fotografie auf einen Karton aufkaschieren	naljepiti fotografiju na karton
		kompromittierende Fotografien	kompromitirajuće fotografije
		auf der linken Seite der Fotografie	na fotografiji s lijeve strane

Slika 11. Primjer rječničke natuknice za riječ *Fotografie* na croDictu

U lijevom gornjem kutu stranice nalaze se tri glavne odrednice tražene imenice, a to su rod (iako je na stranici upotrijebljen pojam spol koji se ne koristi u gramatičkom kontekstu), oblik imenice u nominativu jednine i množine. U

sredini stranice najprije se nalazi prijevod riječi bez konteksta, a ispod toga nalaze se primjeri rečenica s traženim pojmom. Pri pretraživanju glagola se u gornjem lijevom kutu nalazi nekoliko njegovih oblika, a to su pomoćni glagol (koji je bitan za tvorbu prošlih glagolskih vremena) te oblici u prezentu, preteritu i perfektu. Isto je tako za pridjeve moguće vidjeti komparaciju. Ako je potreban prikaz svih dekliniranih oblika imenice ili više konjugiranih oblika glagola, u našem je slučaju moguće kliknuti na opciju „Deklinacija od Fotografie“ ili „Konjugacija od fotografieren“.

2.3.5. *Linguee*

Linguee¹¹ je mrežni rječnik koji je nastao u Njemačkoj, točnije u Kölnu, u organizaciji društva Deep GmbH. Nažalost, o ovom mrežnom rječniku nije dostupno puno pozadinskih informacija. Dostupan je i kao aplikacija za mobilne uređaje bez obzira na to je li uređaj Android ili iOS. Fokus ovog rječnika primarno je na „velikim“ svjetskim jezicima i u rječničku se bazu nastoji ubaciti što više stručnih termina s raznih područja, npr. prava ili strojarstva. Jezici koji su podržani su sljedeći: engleski, njemački, francuski, španjolski, kineski, ruski, japanski, portugalski, talijanski, nizozemski, poljski, švedski, danski, finski, grčki, češki, rumunjski, mađarski, slovački, bugarski, slovenski, litavski, latvijski, estonski i malteški.

Iako nema podatka o opsegu baze za pojedine jezike, za njemački i engleski postoji statistika najčešće pretraživanih riječi te je moguće prikazati listu do 1000 pojmova. Slika 12 primjer je 25 najčešće traženih riječi za njemački jezik.

1.: darstellen	2.: unter anderem	3.: erhalten	4.: entsprechend	5.: trotzdem
6.: aufbau	7.: anbot	8.: dabei	9.: jedoch	10.: einsatz
11.: damit	12.: ablauf	13.: durchföhren	14.: allerdings	15.: vor allem
16.: bereich	17.: erstellen	18.: obwohl	19.: aufgrund	20.: außerdem
21.: umsetzung	22.: durch	23.: hinweis	24.: umsetzen	25.: auftrag

Slika 12. Top 25 najčešće traženih njemačkih pojmova u mrežnom rječniku Linguee

¹¹ Poveznica na rječnik: <https://www.linguee.com/>

Tražilicu ovog mrežnog rječnika potrebno je pohvaliti jer se već upisivanjem pojma u padajućem izborniku pojavljuju glavne gramatičke odrednice kao što su vrsta riječi, imenski rod i najčešći prijevod. Uz to su za potrebe pretraživanja na njemačkom jeziku, ako korisnik nije u mogućnosti koristiti njemačku tipkovnicu, pored tražilice smještena tri vokala s prijeglasima (ä, ö, ü) i tzv. oštro s (ß). Pretraživanjem pojma otvara se stranica s rezultatom koja je puna informacija o natuknici – od prijevoda na traženi jezik s primjerima, gramatičkim odrednicama i medijskim zapisom izgovora, zapisa prijevoda u suprotnom smjeru prijevoda od traženog, objašnjenje pojma s Wikipedije do prikaza primjera prijevoda s vanjskih izvora za izvorni i na ciljni jezik. Kako izgleda tražilica kad se u nju unese pojam *house* vidljivo je na slici 13.

Slika 13. Primjer upisivanja pojma *house* u tražilicu mrežnog rječnika Linguee

2.3.6. The Free Dictionary

The Free Dictionary¹² je mrežni rječnik koji se bazira na jednojezičnom principu, a zastupljeni jezici su engleski, njemački, španjolski, francuski,

¹² Poveznica na rječnik: <https://de.thefreedictionary.com/>

talijanski, arapski, kineski, poljski, portugalski, nizozemski, norveški, grčki, ruski, turski i hebrejski. Moguće je preuzeti aplikaciju za iOS, Android, Kindle, Windows i Windows Phone. Kao i u prethodnim primjerima će biti analiziran njemački mrežni rječnik.

The Free Dictionary rječnik je za koji nisu poznate nikakve pozadinske informacije osim da je proizvod tvrtke Farlex iz Pennsylvanije koja se bavi online priručnicima i osim rječnika su im najpopularniji proizvodi The Free Library (stranica na kojoj je moguće online čitati razne časopise i knjige o mnogo različitih tema i iz raznih godina) i stranica Definition-Of.com (web mjesto na kojem je moguće pronaći definicije, opise i primjere uporabe riječi te dodati vlastite definicije).

Sama stranica mrežnog rječnika intuitivno je izrađena s tražilicom na samom vrhu i mnoštvom dodatnog sadržaja – riječ dana, izvadak iz gramatike kao dnevna lekcija, članak dana, današnji dan u povijesti, rođendan poznate povijesne ličnosti, citat dana, vremenska prognoza, pa čak i jezične igre kao što su igra vješala, gramatički kviz ili diktat. Svaka je navedena stavka u svom bloku i moguće je individualizirati prikaz.

Tražilica kao takva sasvim je jednostavna te kao i kod većine drugih stranica izbacuje samo predviđanja pretraživanja u padajućem izborniku, međutim, predviđanja su vidljiva samo ako se pretražuje iz prikaza rječničke natuknice, a ne s početne stranice ovog rječnika što je pogreška u izradi stranice. Razlika od dosadašnjih primjera je integrirana tipkovnica u polju za pretraživanje gdje je moguće namjestiti jezik tipkovnice, tako da nema problema ako npr. treba upisati riječ s prijeglasom.

Rječnička natuknica sastoji se od nekoliko dijelova. Najprije se uz traženi pojam nalaze medijski zapis izgovora i pojmovi iz srodnih pretraživanja koji su povezani s trenutno traženom natuknicom. Nakon toga su prikazane definicije pojma i najosnovnije gramatičke odrednice koje se pojavljuju nekoliko puta jer stranica povlači informacije o traženom pojmu s nekoliko različitih izvora. Primjer

rječničke natuknice vidljiv je na slici 14 s riječi *Gänseblümchen* i u ovom slučaju nije dostupan izgovor.

Gänseblümchen (weiter geleitet durch *Ganseblumchen*)
Verwandte Suchanfragen zu Ganseblumchen: [Kamille](#), [Löwenzahn](#), [Veilchen](#)

Gän·se·blüm·chen <Gänseblümchens, Gänseblümchen> *das* Gänseblümchen SUBST eine kleine Wiesenblume mit weißen Blütenblättern

"CITE" PONS Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache, © PONS GmbH, Stuttgart, Germany 2015.

Gän·se·blüm·chen *das*; -s, -; eine kleine Blume, deren Blüte im Zentrum gelb und außen weiß ist

|| ↑ *Abb.* unter [Blumen](#)

|| NB: ↑ [Margerite](#)

"CITE" TheFreeDictionary.com Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache. © 2009 Farlex, Inc. and partners.

Slika 14. Primjer i dio rječničke natuknice za riječ *Gänseblümchen* u mrežnom rječniku The Free Dictionary

Nakon definicija se, ako su zastupljeni, mogu pronaći zapisi iz tezaurusa pa čak i prijevod za određene riječi gdje valja pohvaliti ovaj rječnik jer je u izboru jezika za prijevod zastupljen i hrvatski. Doduše, nema informacije odakle se generiraju prevodi, tako da treba biti oprezan s tom opcijom. Na dnu stranice nalazi se pregled riječi koje se nalaze ispred i iza tražene riječi.

2.4. Terminologija i terminološki portali

Prema definiciji s Hrvatskog jezičnog portala je terminologija znanstvena grana lingvistike koja proučava nastajanje pojmova, odnose i veze među pojmovima, njihov opis i definicije, znanost o terminima te je poznata i pod nazivom nazivoslovlje. Definicija riječi termin je najkraće rečeno službeni izraz za određeni pojam koji se pod tim oblikom koristi u struci. Terminologija kao takva ima stroga načela koja je potrebno poštivati jer nije svaka riječ termin, ali je svaki termin riječ. Posao je terminologa pretražiti sve moguće opcije za pojedino značenje, istražiti koja se najčešće koristi među stručnjacima s tog uskog područja, postoje li tendencije prema korištenju alternativnih izraza, npr.

neologizmi koji se pojavljuju na području IT-ja ili kakav je trend s uporabom riječi koje u standardnom jeziku prelaze u skupinu arhaizama i sl.

Jedan od aktualnijih primjera je uporaba riječi tvrtka, firma i poduzeće gdje terminolog mora uspostaviti suradnju sa stručnjacima s područja ekonomije i prava, čitati što više relevantne literature i istraživati kako bi došao do odgovora na pitanje koji se termin u kojem kontekstu može upotrebljavati.

Slijedi nekoliko primjera terminoloških načela koja terminolozi moraju poštivati za hrvatski jezik:

- domaći naziv uvijek ima prednost pred stranim,
- kraći nazivi imaju prednost pred duljima,
- nazivi latinskoga i grčkog porijekla imaju prednost pred nazivima na drugim stranim jezicima kao npr. na engleskom ili njemačkom,
- ako postoje dva naziva, odabire se onaj od kojeg je lakše dobiti tvorenicu (npr. izvješće – izvještaj),
- svaki naziv mora imati jedinstveno značenje unutar određenog terminološkog sustava itd.

U sljedećih nekoliko potpoglavlja bit će analizirana dva hrvatska izvora terminološkog znanja, jedan njemački i dva od Europske unije.

2.4.1. Struna

Struna¹³ je online terminološki portal hrvatskog strukovnog nazivlja, a ime stranice je igra riječi iz definicije (**strukovno nazivlje**). Glavni zadatak ovog je portala sustavno prikupljanje, stvaranje, obrada i tumačenje nazivlja različitih struka kako bi se izgradilo i uskladilo različita nazivlja na hrvatskome jeziku. Na inicijativu Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika pokrenut je projekt izgradnje hrvatskog strukovnog nazivlja za koji je financijsku potporu pružila Hrvatska zaklada za znanost u samim počecima 2008. pa sve do 2013. godine. Nacionalni koordinator ovog projekta je Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje te

¹³ Poveznica na terminološki portal: <http://struna.ihjj.hr/>

na ovom projektu surađuju stručnjaci jezikoslovne struke, primarno terminolozi, sa stručnjacima drugih struka čime ova terminološka baza dobiva na vjerodostojnosti i relevantnosti. Broj struka čije je nazivlje dostupno na portalu je 22, a neke od njih su farmakologija, fizika, fitomedicina, strojni elementi, hidraulika i pneumatika, geoinformatika, kemija, genetika, forenzika, pomorstvo, pravo EU-a i mnogo drugih.

U ovoj se je terminološkoj bazi početkom 2016. godine nalazilo cca 31 300 termina te je za traženi termin moguće u pojedinoj natuknici pronaći sljedeće: naziv na hrvatskome jeziku, jezičnu odrednicu, skraćeni oblik naziva, definiciju, kontekst, predloženi naziv, sinonime, tj. nazive na hrvatskom jeziku s oznakom normativnoga statusa naziva (dopušteni naziv, nepreporučeni naziv, zastarjeli naziv, žargonizam), ekvivalente na stranim jezicima, antonime, kratice, podređene nazive, simbole, jednadžbe, formule, poveznice, napomene, privitak, razredbu, tj. oznaku znanstvenoga polja i grane te projekta kojemu naziv pripada i vrela (naziva, definicije i konteksta).

Tražilica je klasična, opcija automatskog dopunjavanja je moguća, a samo pretraživanje je moguće učiniti na jednostavan način upisivanjem traženog pojma ili naprednim pretraživanjem pomoću složenih upita i korištenjem simbola radi preciznijih rezultata.

Na portalu rade poznata imena hrvatske terminologije, tako je primjerice trenutni voditelj programa dr. sc. Bruno Nahod, prije njega je to bila dr. sc. Maja Bratanić, a prije nje dr. sc. Željko Jozić.

Jedna od bitnijih suradnji na ovom projektu je suradnja s Hrvatskim zavodom za norme zahvaljujući kojoj je preuzeto više od 1400 naziva iz različitih područja. S obzirom na to da se od 2012. do 2016. godine nije raspisivao nikakav novi natječaj za Strunu, od 2016. godine pa do danas se termini iz hrvatskih normi dodaju Hrvatskom terminološkom portalu koji je zamijenio Strunu. Naravno, Struna kao takva postoji kao terminološka baza, i moguće je pristupiti stranici i pretraživati nazivlje, no Hrvatski terminološki portal službena je stranica za hrvatsku terminologiju koju se redovito, održava, nadopunjava i

ažurira. Primjer pregleda dobivenih rezultata za pretraživanje termina „osovina“ gdje se pored naziva može naći navedena struka kojoj pripada određeni termin i kratak opis samog termina nalazi se na slici 15, a primjer same natuknice nalazi se na slici 16.

Rezultati pretraživanja za: OSOVINA	
osovina rotirajući strojni element, obično valjkasta oblika, koji je opterećen na svijanje	strojarstvo
osovina kormila osovina oko koje se okreće list kormila	brodogradnja
osovina propelera osovina smještena u statvenoj cijevi u najmanje dvama ležajevima koja se demontira iz unutrašnjosti broda	strojarstvo
mirujuća osovina osovina na kojoj se okreću kotači ili drugi slični elementi	strojarstvo
odrivna osovina osovina koja spaja koljenasto vratilo s međuosovinom	strojarstvo

Slika 15. Primjer pregleda pretraživanja termina "osovina" na terminološkom portalu Struna

osovina <i>im. ž. jd.</i>	
definicija	rotirajući strojni element, obično valjkasta oblika, koji je opterećen na svijanje ?
kontekst	Budući da je zadatak osovina isključivo nošenje tereta, one su opterećene poprečnim silama koje u njima izazivaju naprezanje na savijanje. ?
istovrijednice	engleski: axle
podređeni nazivi	osovina propelera, razvodna osovina
napomena	Osovina na sebi nosi rotirajuće dijelove.
razredba	polje: strojarstvo grana: opće strojarstvo (konstrukcije) projekt: Hrvatsko brodogradnja nazivlje

Slika 16. Primjer natuknice za termin "osovina" iz strojarske struke

2.4.2. Hrvatski terminološki portal

Hrvatski terminološki portal¹⁴ definiran je kao središnje mjesto okupljanja suvremene terminološke građe na hrvatskom jeziku. Poveznicu na ovu web stranicu lako je zapamtiti zbog svoje simbolike – nazivlje.hr. Na početnoj stranici se u zaglavlju stranice nalazi logo, tražilica i definicija Hrvatskog terminološkog portala, a u tijelu početne stranice nalaze se 4 izvora iz kojih se crpi znanje objedinjeno na jednom mjestu, a to su već u prethodnom potpoglavlju spomenuta terminološka baza Struna, razni strukovni rječnici i glosari koji su ustupljeni Hrvatskom jezičnom portalu na korištenje, terminološki izvori Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža te također prethodno spomenuto nazivlje iz hrvatskih norma koje je na korištenje ustupio Hrvatski zavod za norme.¹⁵

Na stranici Hrvatskog terminološkog portala stoji obrazloženje zašto Struna nije mogla opstati. Naime, radi se o tome da je 2014. godine došlo do financijskog i organizacijskog prekida zbog čega se od tada nije dodavalo nove termine u bazu. U informacijama o portalu stoji kako Hrvatski terminološki portal dodatno ne financira nijedna državna institucija ili privatni sektor i da je ovaj portal plod redovita bavljenja terminološkim radom članova Strune koji nisu htjeli odbaciti sav trud uložen u Strunu. Kao cilj ovog portala navodi se okupljanje što većeg broja stručnih pojmova i naziva na jednom mjestu kako bi se pomoglo stručnjacima, prevoditeljima, studentima i učenicima te svima koji se zanimaju za ovo područje.

Korištenje tražilice ne omogućuje prijedloge za traženi termin, polje za unos teksta jako je veliko i unos se uvijek upisuje velikim tiskanim slovima, bez obzira na to je li ta funkcija uključena na tipkovnici uređaja ili ne. Kao primjer će opet poslužiti pojam „osovina“. Za ovaj je termin Struna izbacila 11 rezultata, a Hrvatski terminološki portal 14. Rezultati pretraživanja prikazani su slično kao i na Struni – naziv i jedan od četiri navedena izvora znanja, istovrijednica, tj.

¹⁴ Poveznica na terminološki portal: <http://nazivlje.hr/>

¹⁵ Podaci preuzeti sa stranica Hrvatskog terminološkog portala. URL: <http://nazivlje.hr/stranica/portalu/2/>

ekvivalent na stranom jeziku te izvor u smislu struke iz koje termin potječe. Na slici 16 može se vidjeti primjer suženog pretraživanja gdje je postavljeno da se pretražuje pojam „osovina“ samo iz Strune i da traženi pojam mora imati epitet „rotirajuća“ uz sebe što je moguće upisati u dodatno polje za unos koje se nalazi u gornjem desnom kutu.

Rezultati pretraživanja za "osovina"

The screenshot shows a search interface for the term 'osovina'. The search results are filtered to show only one result from the 'STRUNA' source. The result is displayed in a table with columns for 'NAZIV', 'ISTOVRIJEDNICA', and 'IZVOR'. The 'NAZIV' column contains the term 'rotirajuća osovina' with a sub-description: 'osovina s kojom rotiraju i na nju pričvršćeni kotači ili slični elementi'. The 'ISTOVRIJEDNICA' column contains the English term 'driving axle'. The 'IZVOR' column contains 'strojni elementi'. The interface also includes a search bar with the term 'rotirajuća', a dropdown menu showing '10 rezultata', and navigation buttons for 'Prethodna', '1', and 'Sljedeća'.

NAZIV	ISTOVRIJEDNICA	IZVOR
rotirajuća osovina osovina s kojom rotiraju i na nju pričvršćeni kotači ili slični elementi	driving axle	strojni elementi

Slika 17. Primjer suženog pretraživanja za pojam "osovina" na Hrvatskom terminološkom portalu

S obzirom na to da se prikazani rezultat nalazi na portalu Struna, klikom na natuknicu web preglednik prebacit će korisnika na tu (u ovom slučaju eksternu) stranicu koja se otvara u novoj kartici.

2.4.3. DIN-TERM

Nakon hrvatske terminologije, valja reći ponešto i o njemačkoj. Opće je poznato da je Njemačka uvela sustav normiranja vrijednosti i oznaka za njemačku industrijsku normu je DIN (*Deutsche Industrienorm*), ali to je ujedno i kratica za Njemački institut za normiranje (*Deutsches Institut für Normung*). Baš kao i gore spomenuti Hrvatski zavod za norme i ovaj se njemački institut bavi, između ostaloga, i terminologijom.

Bitno je napomenuti da je njemačka tradicija normiranja i same oznake DIN poznata i priznata u cijelom svijetu, tako da je terminološki rad zapravo usputna aktivnost ovog Instituta.

Naziv koji nosi ovaj njemački terminološki portal je DIN-TERM¹⁶. Sadrži više od 750 000 definicija termina iz normi koje se koriste u današnje vrijeme, ali i onih koje se više ne koriste, iz predložaka normi i specifikacija, od čega je dostupno oko 210 000 definicija na drugim jezicima.¹⁷

Zanimljivost je što je uz ovaj kratak opis ovog portala odmah s desne strane postavljena informacija o tome tko je osoba za kontakt u slučaju bilo kakvih pitanja. Moguće je vidjeti kako se osoba zove, gdje se nalazi i ispod toga je link na obrazac za kontakt s kojeg se brzo i lako može poslati upit dotičnoj osobi.

Sama tražilica vrlo je jednostavno koncipirana. Jedno je polje obavezno ispuniti, a to je traženi termin, dalje je moguće odrediti na kojem je jeziku traženi pojam i na kojem bi prijevod trebao biti, pri čemu je moguće birati između njemačkog, engleskog, francuskog i poljskog jezika. Još jedna mogućnost je definirati struku i uže područje unutar nje kako bi potraga bila brža jer je preskakanjem ovog koraka relativno spora i može trajati nekoliko sekundi.

Kao primjer će poslužiti njemački ekvivalent riječi „osovina“, a to je *Achse*. Izvorni jezik postavljen je u tražilici na njemački, ciljni na engleski. Kao struka je postavljeno strojarstvo, a uže područje su osnove strojarstva. Vidi sliku 18.

The screenshot shows a search form on the DIN-TERM portal. At the top left, it says '*Pflichtfeld'. Below this, there are two columns for language selection: 'Ausgangssprache' (source language) and 'Zielsprache' (target language). Under 'Ausgangssprache', 'Deutsch' is selected. Under 'Zielsprache', 'Englisch' is selected. Below the language selection, there are two dropdown menus for 'Fachgebiete' (subject areas): 'Maschinenbau' and 'Grundlagen'. To the right of these is a text input field for 'Benennung*' (designation) containing the word 'Achse'. At the bottom left, there is a blue 'Suchen' (Search) button.

Slika 18. Primjer pretraživanja termina *Achse* na terminološkom portalu DIN-TERM

¹⁶ Poveznica na terminološki portal: <https://www.din.de/de/service-fuer-anwender/din-termonline>

¹⁷ Podaci preuzeti s početne stranice terminološkog portala DIN-TERM online.

Na slici 19 nalazi se jedan jedini rezultat koji je ovaj terminološki portal izbacio za ovu kombinaciju pretraživanja. Ovim se pretraživanjem ne može doći do puno informacija o terminu, ali se zato dođe do rezultata, a to je ispravan i relevantan prijevod.

Zu Ihrer Suche finden sich in DIN-TERM die folgenden Treffer:

0 - 1 von 1 Ergebnis

deutsche Benennung	englische Benennung
Achse	axis
Fachgebiete: Normung, Kommunikation, Dokumentation; Energie- und Elektrotechnik	

Slika 19. Primjer prikaza rezultata pretraživanja pojma *Achse* na njemačkom terminološkom portalu DIN-TERM

2.4.4. IATE

Nakon najpoznatijih hrvatskih i najpoznatijeg njemačkog terminološkog portala, bitno je spomenuti da je puno lingvističkih inicijativa nastalo u Europskoj uniji, instituciji koja kao krovna organizacija spaja većinu europskih zemalja. Logična je posljedica da je jedna od inicijativa bila stvoriti zajedničku terminološku bazu za pojmove koji se uvijek koriste u istom kontekstu kako bi se znalo koja je službena terminologija koju se smije koristiti, uzevši u obzir da je način pisanja zakona, amandmana i drugih tekstova normiran.

Iza kratice IATE¹⁸ krije se puni naslov „Interactive Terminology for Europe“¹⁹. Ovaj je terminološki portal i službeno terminološka baza EU-a i koristi se u raznim institucijama i agencijama EU-a, a u širem bi ga se poimanju moglo nazvati i primjerom višejezičnog specijaliziranog, prijevodno orijentiranog mrežnog rječnika (Fuentes-Olivera, Tarp, 2014.). Projekt je pokrenut 1999. godine i glavni cilj bio je izgraditi internetsku infrastrukturu za sve terminološke resurse EU-a s naglaskom na dostupnost i standardizaciju informacija. Od

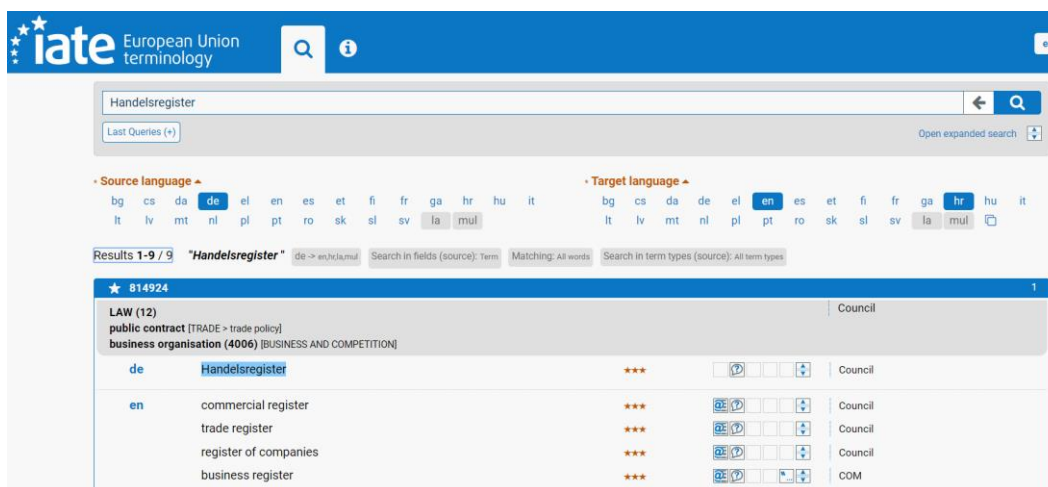
¹⁸ Poveznica na terminološki portal: <https://iate.europa.eu/>

¹⁹ Interaktivna terminologija za Europu. (prev. aut.)

2004. godine koristi se u svrhu prikupljanja, širenja i upravljanja terminologijom koja je specifična za Europsku uniju. Neki od partnera projekta su Europski parlament, Vijeće Europske unije, Europska komisija, Sud Europske unije, Europska središnja banka, Prevoditeljski centar za tijela Europske unije i mnogi drugi.

IATE je moguće preuzeti kao program za računalo i lokalno ga koristiti. Najnovija verzija izašla je 26. veljače 2019. godine i nekomprimirani paket velik je 1,86 GB, a komprimirani 108 MB. Na računalu je potrebno imati instaliranu minimalno verziju 1.7 softwarea Java. Riječ je o .tbx datoteci za koju je potreban poseban IATE-ov alat za ekstrahiranje te je i nju potrebno preuzeti kako bi se moglo uopće otvoriti sučelje. U istom informacijskom bloku nalazi se statistika zastupljenosti pojmova po jezicima u IATE-u. Njemački ima 511 251 pojam, engleski 1 057 100 pojmova, francuski 941 555, španjolski 531 808, a najmanje zastupljen jezik je hrvatski s 24 794 pojmova što nije iznenađujuće s obzirom na to da smo najnovija članica EU-a.²⁰

Krajem 2018. godine IATE je dobio novi izgled web stranice, tako da je novo korisničko sučelje jednostavnijeg dizajna, intuitivno i interaktivno. Kao primjer služi slika 20 na kojoj se vidi kako izgleda pretraživanje pojma *Handelsregister*.

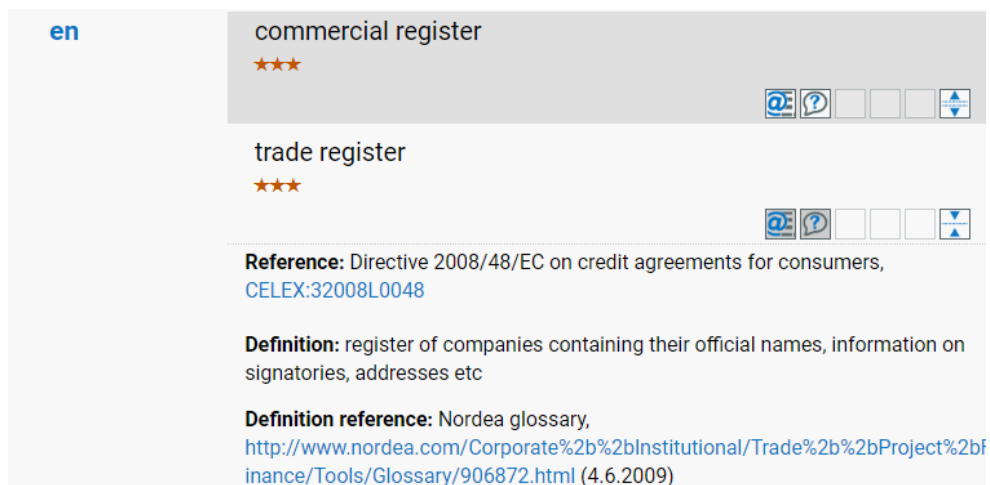

Slika 20. Primjer pretraživanja pojma *Handelsregister* na terminološkom portalu IATE

²⁰ Podaci preuzeti sa stranice terminološkog portala IATE. URL: <https://iate.europa.eu/download-iate>

Upisivanjem pojma u tražilicu standardno se nudi padajući izbornik koji ne sadrži samo pojmove čija je sastavnica traženi pojam, nego su kao opcija prikazane i cijele sintagme i fraze. Jedna od mogućnosti koje druge stranice nemaju, a vrlo je korisna za prevoditelje u Europskim institucijama mogućnost je prikaza višejezičnih rezultata, a na slici 20 vidi se kako to izgleda za primjer gdje je izvorni jezik njemački, a ciljni su jezici engleski i hrvatski.

Pretraživanjem pojma iz primjera portal je izbacio 9 rezultata s područja prava s različitim potkategorijama. Na prvom mjestu prikazan je najbolji prijevod koji je označen zvjezdicom. S obzirom na to da je relevantnost izvora zaista jako bitna u prevoditeljskom procesu, u prikazu rezultata nalazi se i ocjena pouzdanosti izvora u obliku zvjezdica. Na primjeru sa slike 20 vidljivo je kako su prijevodi ocijenjeni s 3 zvjezdice, što znači da su ti prijevodi pouzdani. Uz to je moguće vidjeti koja je referenca za pojedini prijevod termina, definiciju i referencu. Primjer se nalazi na slici 21.

Slika 21. Primjer proširenog prikaza terminološke natuknice za termin *Handelsregister* na IATE-u

2.4.5. Eur-Lex

Eur-Lex²¹ je službeno gledano baza podataka u kojoj su sadržane razne vrste tekstova koji su bitni za EU, pa je tako moguće pronaći pristupne ugovore svih zemalja, razne pravne akte, sporazume, zakone i nadopune zakona, pripreme za sjednice, prijedloge, zapisnike sjednica i druge tekstove.

Eur-Lex je online portal (i u širem ga se kontekstu može smatrati korpusom) koji omogućuje pristup svim tim dokumentima i to na 24 službena jezika Europske unije, od čega valja napomenuti da nije svaki tekst dostupan na svim jezicima. To ovisi o tome koliko je dokument bitan za trenutno pravo EU-a, je li dokument zastario, a nije od presudne važnosti za donošenje daljnjih odluka i koliko je bitan za druge članice EU-a, pa tako primjerice nije potrebno da postoji prijevod Prijedloga odluke Vijeća o upravljanju zajedničkom carinskom tarifom za određene žive ribe i riblje proizvode bugarskog podrijetla iz 2004. godine koji više nije ni na snazi.

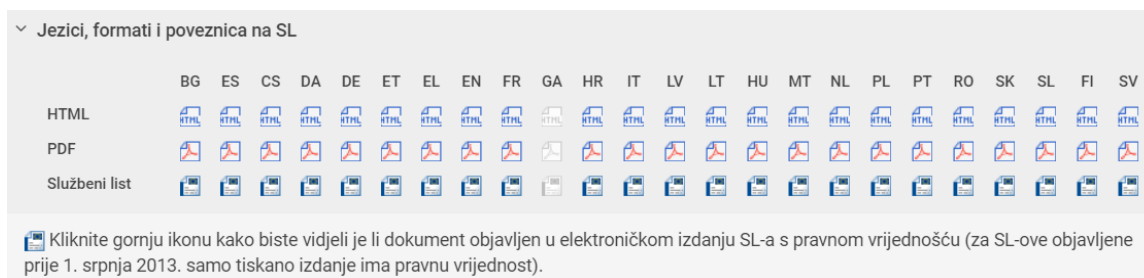
Baza podataka ažurira se svaki dan, a u njoj su sadržani čak i neki tekstovi iz 1951. godine, dakle iz vremena Europske zajednice za ugljen i čelik, što su bili počeci Europske unije.

Dva su načina pretraživanja moguća na Eur-Lexu pri čemu je bitno napomenuti da je svrha pretraživanja pronalazak pravnih tekstova, a ne termina jer je za termine službeno dostupan IATE. Prvi je način brzo pretraživanje gdje je samo potrebno unijeti traženu riječ u tražilicu da bi se došlo do rezultata, od čega je iz osobnog iskustva najbolje tražiti pojam napisan u navodnicima da bi rezultati pokazali samo željeni pojam (ili sintagmu ili frazu), a ne složenice. Drugi je način napredno pretraživanje kojim je vrlo lako suziti područje pretraživanja, pa je tako moguće npr. izostaviti tzv. pročišćene verzije tekstova i ispravke tekstova, odabrati zbirku odnosno uže tematsko područje (npr. ugovori, sudska praksa, ugovori EFTA-e i sl.). S naprednom je tražilicom moguće odrediti koji se pojam

²¹ Poveznica na online izvor znanja: <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=hr>

pretražuje, koji pojam smije biti sadržan u pretraživanju (operator OR) i koji ne smije (operator NOT), ali i referentnu oznaku traženog dokumenta, autora, moguće je pretraživanje prema broju CELEX-a²², po datumu, je li tekst objavljen u Službenom listu, koja je tema i je li traženi dokument povezan sa zakonodavnim postupkom.

Pretraživanjem Eur-Lexa za sintagmu „obrotni registar“ prikazano je 6 rezultata koji ju sadrže točno u tom obliku. Prvi rezultat je Direktiva Vijeća 2013/16/EU od 13. svibnja 2013. o prilagođavanju određenih direktiva u području javne nabave zbog pristupanja Republike Hrvatske koja je još uvijek na snazi. Ovaj je dokument dostupan na svim jezicima osim na irskom (gaelskom). Prikaz dostupnih jezika vidljiv je na slici 22.

Slika 22. Prikaz dostupnih verzija traženog dokumenta na različitim jezicima EU-a

Moguć je višejezični prikaz, ali samo s izvornim jezikom i još dva ciljna. Pohvalno je što su dokumenti prikazani paralelno kao stupci u tablici. Primjer kako to izgleda nalazi se na slici 23.

²² CELEX je jedinstveni identifikacijski broj svakog dokumenta u Eur-Lexu.

Idi na jednojezični prikaz			hrvatski (hr)	engleski (en)	njemački (de)	Prikaži	Prikaži informacije o ovom dokumentu
06/Sv. 14 HR Službeni list Europske unije 88	10.6.2013	EN Official Journal of the European Union L 158/184	10.6.2013	DE Amtsblatt der Europäischen Union L 158/184			
32013L0016	COUNCIL DIRECTIVE 2013/16/EU	of 13 May 2013	RICHTLINIE 2013/16/EU DES RATES				
L 158/184 SLUŽBENI LIST EUROPSKE UNIJE	adapting certain directives in the field of public procurement, by reason of the accession of the Republic of Croatia	THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION,	zur Anpassung einiger Richtlinien im Bereich der Vergabe öffentlicher Aufträge aufgrund des Beitritts der Republik Kroatien				
DIREKTIVA VIJEĆA 2013/16/EU	Having regard to the Treaty on the Functioning of the European Union,	DER RAT DER EUROPÄISCHEN UNION –	gestützt auf den Vertrag über die Arbeitsweise der Europäischen Union,				
od 13. svibnja 2013.	Having regard to the Treaty of Accession of Croatia, and in particular Article 3(4) thereof,	gestützt auf den Vertrag über den Beitritt Kroatiens, insbesondere auf Artikel 3 Absatz 4,					
o prilagođavanju određenih direktiva u području javne nabave zbog pristupanja Republike Hrvatske	Having regard to the Act of Accession of Croatia, and in particular Article 50 thereof,	gestützt auf die Akte über den Beitritt Kroatiens, insbesondere auf Artikel 50,					
VIJEĆE EUROPSKE UNIJE,	Having regard to the proposal from the European Commission,	auf Vorschlag der Europäischen Kommission,					
uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije,	Whereas:	in Erwägung nachstehender Gründe:					
uzimajući u obzir Ugovor o pristupanju Hrvatske, a posebno njegov njegov članak 3. stavak 4.,							
uzimajući u obzir Akt o pristupanju Hrvatske, a posebno njegov članak 50.,							

Slika 23. Višejezični prikaz na Eur-Lexu

Pretragu za traženim pojmom olakšava to što je on na svakom mjestu u tekstu na izvornom jeziku označen žutom bojom kako bi bilo jednostavnije pronaći isto to mjesto u paralelnom tekstu.

2.5. Korpusi

Osim mrežnim rječnicima i terminološkim portalima, u potrazi za prijevodima i gramatičkim odrednicama pojmova moguće se je poslužiti i jezičnim korpusima. Nažalost, nije puno korpusa dostupno na internetu, no za hrvatski se jezik može izdvojiti Hrvatski jezični korpus²³ i za njemački DWDS²⁴ (*Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache*).

Velika je razlika između ova dva korpusa, za početak ta što se DWDS redovito održava i ažurira, a HJK je prema navodu na dnu početne stranice zadnji put ažuriran 2011. godine. Dizajn DWDS-a jednostavan je i intuitivan te je središnjom pretragom lako pretražiti razne rječnike (465 000 unosa iz različitih rječnika), razne tekstne korpusa koji su sastavljeni od 13 milijardi unosa iz povijesnih i sadašnjih korpusa te je moguće vidjeti statistički prikaz traženog pojma (frekventnost, tipične veze i korištenje kroz vrijeme u zadnjih 400 godina).

²³ Poveznica na Hrvatski jezični korpus: <http://riznica.ihj.hr/philologic/Cijeli.whizbang.form.hr.html>

²⁴ Poveznica na DWDS: <https://www.dwds.de/>

Od svega toga HJK ima iznimno jednostavan, ali vrlo zastarjeli dizajn, slika sučelja nalazi se na slici 24.²⁵

Institute of Croatian Language and Linguistics

Cjeloviti korpus

Pretraživanje u tekstu ili nalaženje datoteke

Vaš upit:

Pretraživanje: Traži Obrisi

Prikaz: pojavnica u široj okolini PUO pretraživanje po sličnosti

Kontekst pretraživanja:

Riječ ili skupina riječi najveći broj riječi kojima skupina može biti odjeljena

Pretraživanje po blizini unutar: rečenice odlomka

Polja za pretraživanje bibliografije:

Naslov: Popis (npr. 'Veronika Desinička: historijska tragedija u četiri čina')

Autor: Popis (npr. 'Jasenska Živko-Babić')

Datum: (npr. '2001')

Dodatna polja za bibliografsko pretraživanje Točniji rezultati pretraživanja Polja za pretraživanje tekstnih objekata Obavijesti i pomoć

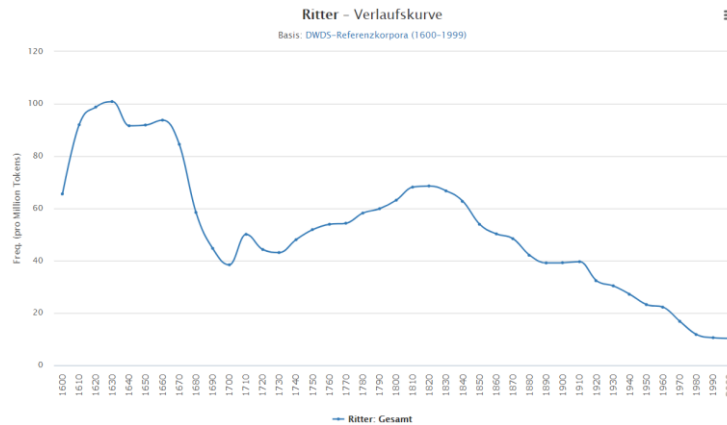
© 2007-2011 Institute of Croatian Language and Linguistics

POWERED BY
Philologic
i doprinosi D. Cavara

Slika 24. Korisničko sučelje Hrvatskog jezičnog korpusa

Tražilica na DWDS-u nudi predviđanje pretraživanja i uz ponuđene pojmove nalazi se napisana vrsta riječi. Pretraživanjem se otvara nova stranica na kojoj se nalazi još medijski zapis izgovora, podjela na slogove, osnovni oblik riječi, tvorba riječi, značenje, etimologija, riječi koje se povezuju s traženim pojmom, primjeri uporabe, pomoć pri citiranju izvora, abecedni prikaz pojmova koji se u rječniku nalaze prije i nakon pojma, učestalost korištenja riječi, popis starih rječnika i drugih korpusa gdje je moguće pronaći traženi pojam i prethodno spomenuta statistika u obliku dijagrama koji prikazuje frekventnost korištenja riječi kroz vrijeme. Primjer se nalazi na slici 25 gdje se može vidjeti uporaba riječi *Ritter* (hrv. *vitez*) u razdoblju od 1600. godine pa do 2000.

²⁵ Podaci preuzeti sa stranica Hrvatskog jezičnog korpusa.

Slika 25. Prikaz statistike uporabe riječi *Ritter* u zadnjih 400 godina

Na HJK-u je prikaz rezultata vrlo jednostavan, toliko jednostavan da je prikazan samo odlomak iz teksta u kojem se nalazi tražena pojavnica s navedenim izvorom. Primjer je na slici 26 gdje su vidljiva prva tri rezultata pretrage riječi „šećer“. Klikom na većinu klikabilnih polja javlja se greška jer te poveznice više ne postoje.

1. August Šenoa. *Sabrane pripoviesti* [stranica 28 | odlomak | PodDio | dio]

iza suznih očala mirno gledao Iliju, kako hitro i revno radi. Govorio nije ništa. Kad je onako sjedio jednog po podne, prihvati Ilija iza dućanskog stola: »Dragi gospodaru Vide! Evo se danas digoste u pet sati, pa ste pri tom vlažnom vremenu stajali u dvorištu, gdje su ljudi spremali šećer u magazin, i tako vazdan sami sebi na ledja krcate poslove, kojih mogu sam obavljati. Stari ste, čuvati valja zdravlje, jer Bog nije stvorio čovjeka od kamena. Vi liepo počivajte u svojoj komorici, pa se krepite starim vinom, a moje ruke pustite; — il neima Vaš ortak više vjere u

2. August Šenoa. *Sabrane pripoviesti* [stranica 79 | odlomak | PodDio | dio]

za to saznati. Nu do javne tužbe, do javne razprave nesmiije doći. Vi da niste pisnuli, već uhvatite Maru ljudski, da podje za apatekara. Nješta će i roba u dućanu vriediti.« Fiškal i udovica stadoše pretraživati dućan, al gotovo sve kutije, sve bačvice bijahu prazne. Papir za šećer bijaše izpunjen slamom, boce za rakiju, ocat i fino vino farbanom vodom, vreće za kavu pieskom. »Tu nema ništa!« reče Jelušić hladno. Bilo je po podne jesenskog dana. U dvorišnoj sobi njeke kuće u Dugoj ulici sjedjaše gospodin Jelušić mirno pijući svoju dugu

3. Ante Kovačić. *U registraturi* [odlomak | PodDio | dio]

do moje prijateljice! Oh, dobri li su i čestiti ti ljudi. Bit će službice, drago moje, bit će! Ima u našem gradu službica i te kakvih! Ne ore se tu i ne kopa teško i žuljevitim rukama! Ne zapovijedaju i ne prijete, ne vuku i ne tuku! Sve se to zbiva slatko i milo kano da izmjenjuješ med i šećer, biserje i drago kamenje, ružice crvene i bijele sa sto i sto novih mirisa- čereta stara, tare dlan o dlan, upiljivši svijetle oči u djevojčicu kano da će je pojesti. Ančica ne slušaše pozorno, niti gledaše staru u njezinom čudnovatom veselju. Začuvši da će u svijet,

Slika 26. Prikaz pretraživanja riječi "šećer" u Hrvatskom jezičnom korpusu

3. Istraživanje

Nakon pregleda i analize najpoznatijih i najčešće korištenih online rječnika, terminoloških portala i korpusa, na redu je poglavlje u kojem su prikazani rezultati istraživanja provedenog u svibnju 2018. godine među studentima germanistike diljem Hrvatske. Iako je uvriježeni ekvivalent za pridjev *online* hrvatski pridjev 'mrežni', radi bolje upoznatosti ispitanika sa sintagmom '*online rječnici*' upravo se nju upotrijebilo u ovom istraživanju.

3.1. Hipoteza

Hipoteza od koje polazi ovo istraživanje je da studenti germanistike u današnje vrijeme češće koriste digitalne rječnike od fizičkih.

Neke od pothipoteza koje se postavljaju su sljedeće:

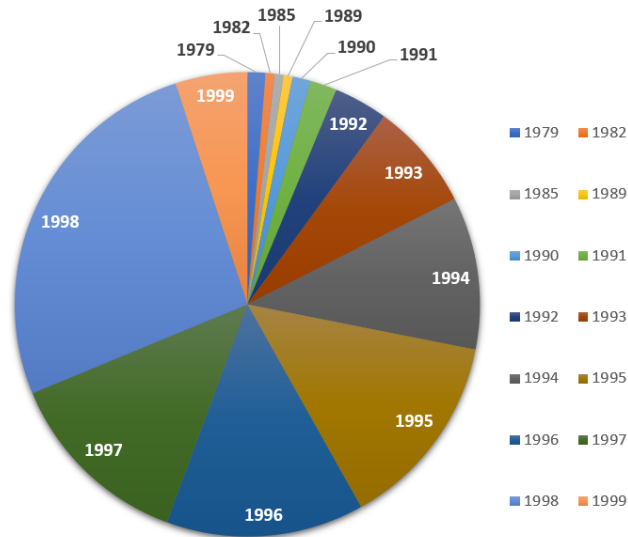
- studenti češće koriste digitalne rječnike u potrazi za prijevodima i tijekom pisanja zadaća,
- studenti najčešće koriste dvojezične rječnike,
- studenti ne smatraju da će jednog dana posve nestati fizički i prevladati isključivo digitalni rječnici.

3.2. O istraživanju

Istraživanje je provedeno među studentima germanistike diljem Hrvatske, što podrazumijeva studente sa Sveučilišta u Zagrebu, Rijeci, Osijeku, a među rezultatima našao se i jedan odgovor hrvatske studentice koja se je za vrijeme ispitivanja nalazila u Berlinu. Uzorak se sastoji od ukupno 161 ispitanika, od čega je 160 sudionika valjano ispunilo anketu, a samo su odgovori jednog od

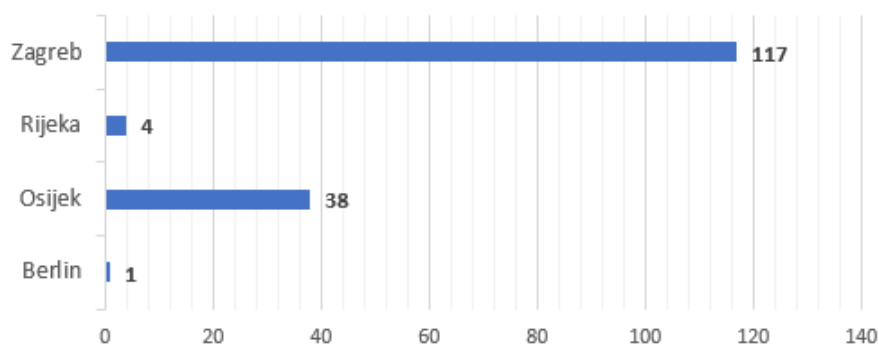
sudionika bili upitni te se njih stoga pri analizi neće uzeti u obzir. Za prikupljanje odgovora izrađena je anketa na platformi Google Forms.

Najprije slijede opći podaci o ispitanicima. U istraživanju je od sveukupno 160 studenata sudjelovalo 127 ženskih i 33 muških ispitanika. Dva su najstarija ispitanika rođeni 1979. godine, a najmlađi sudionici rođeni su 1999. godine i oni su akademske godine 2017./2018. bili brucoši. Najviše sudionika rođeno je 1998. godine, a manji je broj sudionika starijih godišta, pa je tako anketu ispunilo 16 osoba rođenih u rasponu od 1979. do 1992. godine. Koji je omjer zastupljenosti sudionika po godištima moguću je vidjeti na dijagramu 2.

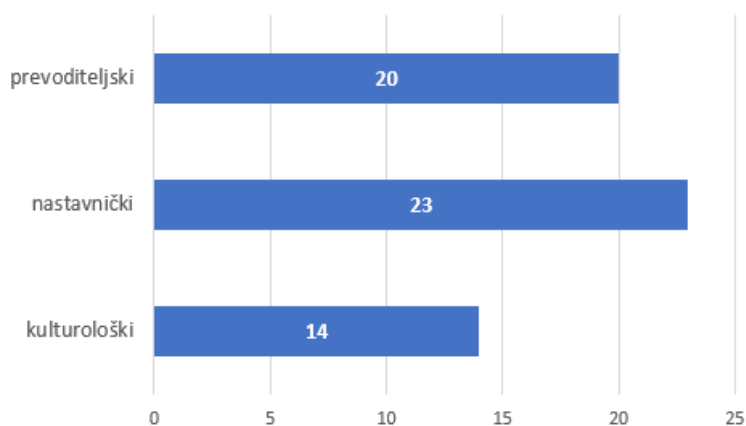
Dijagram 2. Zastupljenost ispitanika prema godini rođenja

Anketa je poslana studentima germanistike triju najpoznatijih hrvatskih sveučilišta koja su poznata po svojim programima za studij germanistike. Najveći odaziv bio je sa Sveučilišta u Zagrebu (117) i u Osijeku (38), dok su iz Rijeke u istraživanju sudjelovala samo 4 ispitanika i 1 osoba iz Berlina. Omjer je vizualno prikazan na dijagramu 3.

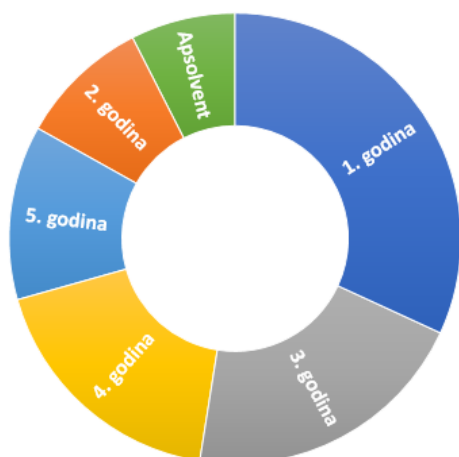
Dijagram 3. Zastupljenost sudionika prema gradu studiranja

Od ukupno 160 ispitanika, 103 osobe (64,375 %) su na preddiplomskom studiju, a 57 (35,625 %) je na diplomskom. Od tih 57 osoba koje se nalaze na diplomskom studiju, 14 ih je na kulturološkom smjeru (24,56 %), 23 na nastavničkom (40,35 %) i 20 na prevoditeljskom (35,09 %), podaci su vidljivi i na dijagramu 4. Ovaj je omjer očekivan jer najveći je interes studenata za nastavnički smjer te je najviše studenata germanistike upravo tog usmjerenja.

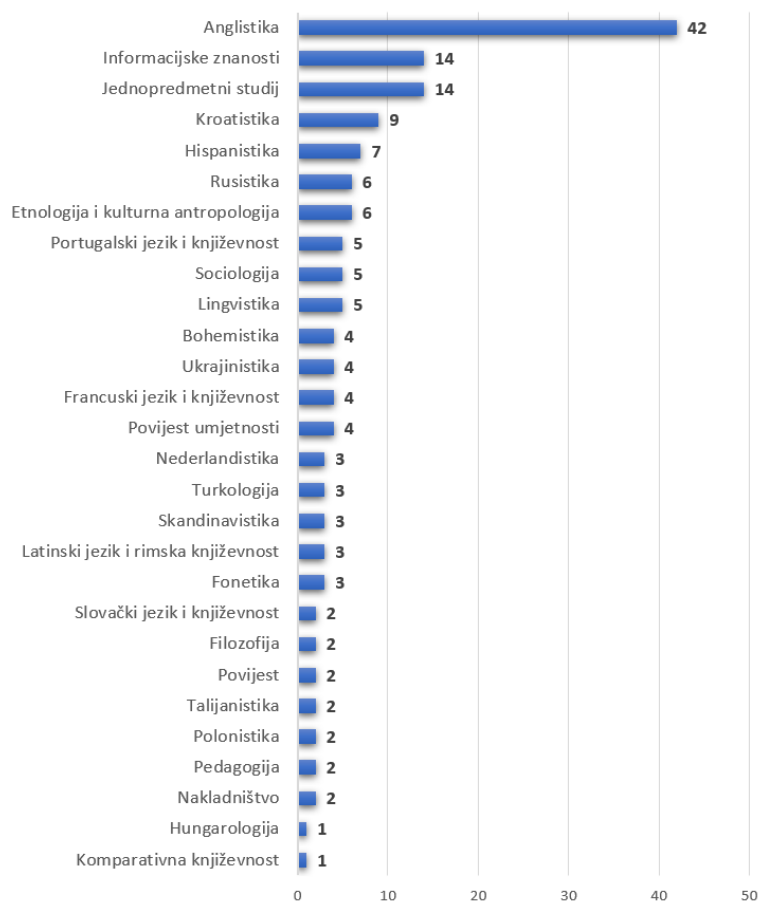
Dijagram 4. Omjer studenata po usmjerenju na diplomskom studiju

Gledajući po kriteriju studijske godine, najviše je sudionika s prve godine (51, odn. 31,875 %), a najmanje ih je na apsolventskoj godini (12, odn. 7,5 %). Studenata druge godine je 15 (9,375 %), treće 33 (20,625 %), četvrte, tj. prve godine diplomskog studija je 29 (18,125 %) i 20 ih je s pete, tj. druge godine diplomskog studija (12,5 %). Vizualno je ovaj omjer prikazan na dijagramu 5.

Dijagram 5. Omjer ispitanika prema studijskoj godini

Zadnje pitanje o ispitanicima bilo je o njihovoj studijskoj grupi i tu ima jako puno različitih odgovora. Najviše je studenata kao svoju drugu studijsku grupu navelo Anglistiku (42 ispitanika), a drugo mjesto dijeli studij Informacijskih znanosti i opcija jednopredmetnog studija germanistike koji nije moguć u Zagrebu (14 ispitanika). Na trećem su mjestu po zastupljenosti studenti Kroatistike. Pregled zastupljenosti svih studijskih grupa nalazi se na dijagramu 6.

Dijagram 6. Popis svih studijskih grupa sudionika prema zastupljenosti

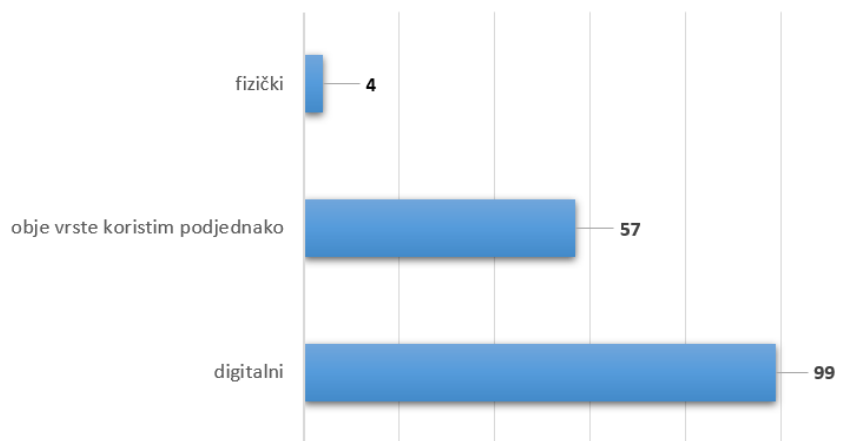
3.3. Rezultati

Prikupljeni rezultati bit će analizirani po redoslijedu kojim su sudionicima istraživanja postavljena pitanja i pritom će biti organizirana po skupinama.

3.3.1. Opća pitanja o frekventnosti i svrsi korištenja fizičkih i digitalnih rječnika

Prvo je pitanje *Koji tip rječnika češće koristiš?* Tri su opcije bile ponuđene – fizički rječnik, digitalni rječnik ili opcija obje vrste podjednako koriste. Najviše je

odgovora za digitalni rječnik (99 odgovora, 61,875 %), na drugom je mjestu opcija kombiniranog korištenja rječnika (57 odgovora, 35,625 %) i samo su 4 ispitanika odabrala opciju korištenja fizičkih rječnika (2,5 %). Prikaz podataka je na dijagramu 7.

Dijagram 7. Korištenje rječnika - fizički ili digitalni

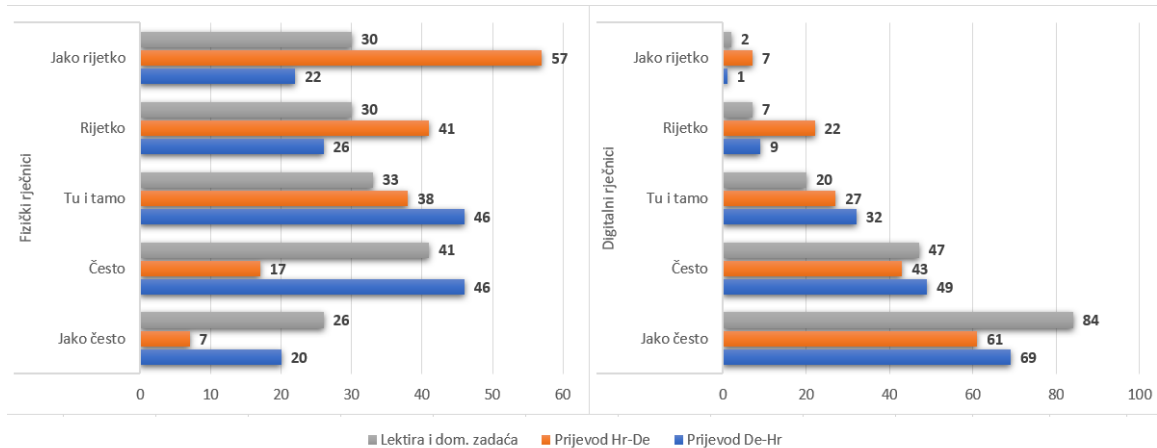
Drugo pitanje iz ove skupine tiče se korištenja određene vrste rječnika u određene svrhe. Sudionici su morali procijeniti koliko često koriste fizičke i digitalne rječnike u svrhu prijevoda s njemačkog na hrvatski, prijevoda s hrvatskog na njemački i tijekom pisanja domaće zadaće i lektire.

Uspostavilo se da se fizičke rječnike jako često koristi za prijevod s njemačkog na hrvatski jezik i pri pisanju domaće zadaće i lektire, a vrlo rijetko u traženju prijevoda s hrvatskog na njemački. Moguće je da je razlog tome taj, što je vrlo malo rječnika koji su aktualni i kvalitetni po tom pitanju. Primjer dobrog, novog, fizičkog rječnika s hrvatskog na njemački bio bi rječnik lektorice Snježane Rodek koji sadrži otprilike 33 000 natuknica na hrvatskom jeziku s njihovim prijevodom na njemački, međutim, ovaj je rječnik specijaliziran za područje ekonomije, prava, državne uprave, politike te opće gospodarske i poslovne prakse²⁶, pa nije od pomoći pri prevođenju svih vrsta tekstova.

²⁶ Preuzeto sa stranica Knjižare UM. URL: <https://knjizaraum.hr/knjiga/hrvatsko-njemacki-poslovni-rjecnik/> (Na: 18.4.2019.)

Digitalni su rječnici uvijek često korišteni i za prijevode s njemačkog na hrvatski te obrnuto, ali najčešće ih se ipak koristi pri pisanju domaće zadaće i lektire jer je to definitivno najbrža opcija jer je npr. za domaću zadaću potrebno samo provjeriti riječ na brzinu da bi se shvatio daljnji kontekst štiva.

Detaljniji prikaz omjera koliko se koji rječnik koristi u kojoj situaciji prikazan je na dijagramu 8.

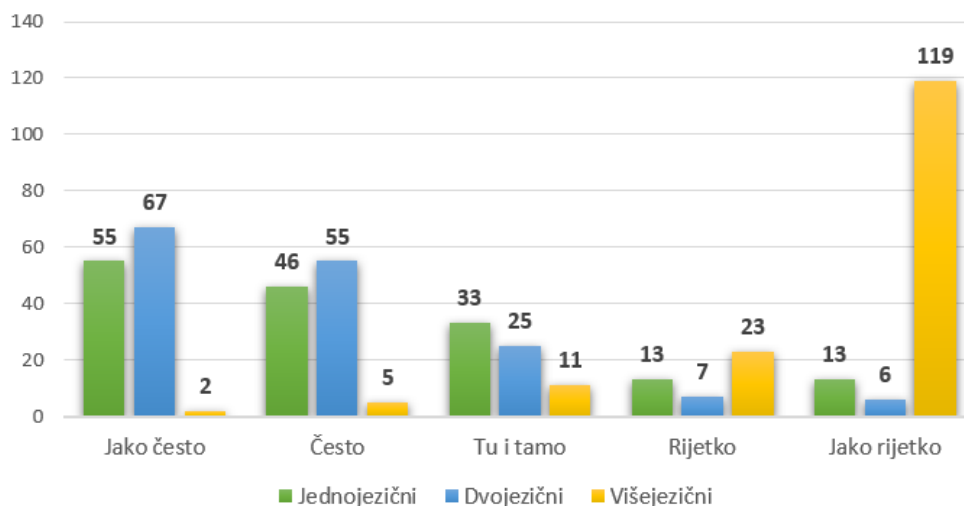

Dijagram 8. Korištenje fizičkih i digitalnih rječnika u određenim situacijama

Sljedeće pitanje bilo je o broju jezičnih kombinacija koju preferiraju kod korištenja rječnika, dakle, koji im je draži rječnik – jednojezični, dvojezični ili višejezični (s tri ili više zastupljena jezika). Na ovo su pitanje rezultati bili očekivani za jedno- i dvojezične rječnike koje je većina ispitanika navela da često do jako često koristi, ali u slučaju višejezičnih rječnika je čak 119 ispitanika navelo kako ih jako rijetko koristi, moguće da čak i nikada.

Najčešće korišteni rječnici su dvojezični, što je logično jer daju informacije i o traženoj riječi na izvornom jeziku i o prijevodu riječi. Za njima slijede jednojezični u kojima je pozitivno što je moguće pronaći definiciju ili parafrazu pojma na izvornom jeziku pomoću koje onda korisnik rječnika sam dolazi do značenja.

Kako izgleda cijela statistika, moguće je vidjeti na dijagramu 9.

Dijagram 9. Korištenje rječnika prema broju zastupljenih jezičnih kombinacija

Iz dijagrama 7 jasno je vidljivo da većina ispitanika preferira digitalne rječnike pod kojima se u današnje vrijeme primarno podrazumijevaju online rječnici, tako da je sljedeća skupina pitanja posvećena upravo ovoj skupini.

3.3.2. Online rječnici i digitalni korpusi u korištenju

Prvo pitanje iz ove skupine je *Koristiš li online rječnike?* i bez ikakvog daljnjeg analiziranja je već iz samih podataka bilo moguće iščitati da je 100 % odgovora bilo pozitivno.

Sljedeće je pitanje bilo *U koje svrhe najčešće koristiš online rječnike?* te je bilo ponuđeno nekoliko opcija i mogućnost dopisivanja vlastite. Ponuđene opcije bile su:

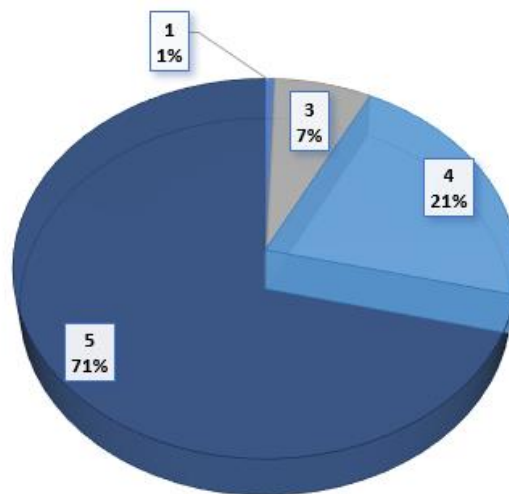
- za brzu provjeru značenja neke riječi,
- za pronalazak primjera rečenice u kojoj se koristi tražena riječ,
- za usporedbu s nekim drugim rječnicima,
- za provjeru gramatičkih obilježja tražene riječi.

Još nekoliko dodatnih opcija koje se podrazumijevaju pod nekim od gore navedenih točaka, ali ih je nekoliko sudionika još dodatno naglasilo i dodalo su pronalazak sinonima, prijevod riječi, kontekst i kolokacije.

Najčešće su sudionici odabirali više različitih opcija, a najviše ih je odabralo kombinaciju opcija a), b) i d), dakle, brzu provjeru značenja neke riječi, pronalazak primjera rečenice u kojoj se koristi tražena riječ i provjeru gramatičkih obilježja tražene riječi, njih čak 42 što je ukupno 26,25 %. Drugi najčešći odgovor kombinacija svih četiriju opcija na koju se odlučilo 26 ispitanika. Zatim slijedi kombinacija opcija a) i d) s 24 ispitanika i samo opcija a) s 23 ispitanika.

Iako se čini da je opcija c) najmanje zastupljena među popularnim odgovorima, valja istaknuti da se je za nju odlučilo 44 ispitanika, samo u manje popularnim kombinacijama.

Sljedeće pitanje bila je samoprocjena jer su sudionici morali na skali od 1 do 5 odrediti koliko često koriste online rječnike, od čega je 1 – jako rijetko, a 5 – jako često. Za opciju 1 odlučio se je 1 sudionik, opciju 2 nitko nije odabrao. Opciju 3 označilo je 11 sudionika, a opciju 4 njih 34, što znači da je čak 114 sudionika (71,25 %) navelo kako jako često koristi online rječnike i što ide u korist postavljenoj glavnoj hipotezi. Grafički prikaz zastupljenosti ispitanika prema odabiru opcija nalazi se na dijagramu 10.

Dijagram 10. Frekventnost korištenja online rječnika

U prethodnom poglavlju analizirani su razni online rječnici, terminološke baze i korpusi te je upravo sljedeće pitanje bilo koje online rječnike studenti germanistike najčešće koriste. Ponuđeni su bili Duden, croDict, Linguee, The Free Dictionary, PONS i IATE o kojima je u analizi bilo govora, a dodatno navedene opcije su dict.cc, OWID i Google Translate koji je zapravo stranica za strojno prevođenje te je postavljena mogućnost dopisivanja vlastitih izvora.

Na ovo su pitanje odgovori bili u različitim kombinacijama jer je svaka osoba određivala individualno koje izvore koristi iz određenih razloga. Najčešće korištena kombinacija online rječnika su Duden, Google Translate i croDict koju je odabralo 15 sudionika. Nakon toga slijedi kombinacija Duden i croDict s 13 odgovora pa kombinacija Duden i Google Translate s 10 odgovora, sve su druge kombinacije s manje od 10 ispitanika koji su se za njih odlučili.

Lako je primijetiti kako je samo jedna sudionica navela kako ne koristi Duden, nego samo Google Translate i croDict, što je moguće ako ta osoba nikad ne traži definicije na njemačkom ili ih traži na nekim drugim online izvorima koje nije navela, ali je s ovim odgovorom svakako statistička iznimka.

Online rječnici koje su sudionici samostalno dodali su sljedeći: WordReference, Leo, Glosbe, Wiktionary, Langenscheidt, Deepl.com, Oxford, Infopedia, Vandale, mijnwoordenboek, woordenlijst, Canoo, EUdict, Hrvatski jezični portal, redensarten-indeks.de i Eur-Lex. Iz priloženog je lako zaključiti da se studenti koriste ne samo rječnicima u njemačko-hrvatskoj kombinaciji, nego traže rječnike na drugim jezicima kojima vladaju, npr. na engleskom ili nizozemskom.

Sljedeće pitanje bilo je *Koristiš li neke od korpusa za njemački jezik (npr. DWDS)?* Pozitivan odgovor na ovo pitanje dalo je samo 9 sudionika što je samo 5,625 %. Od tih 9 sudionika koji koriste online korpus 8 ih je navelo da koriste DWDS dok je jedna osoba dodala i Eur-Lex korpus.

3.3.3. Bitne karakteristike strukture i izgleda web stranice

Trećom skupinom pitanja nastoje se ispitati mišljenja i stavovi ispitanika u vezi izgleda, oblikovanja i funkcionalnosti koje nude web stranice, pa je tako prvo pitanje bilo o bitnim karakteristikama online rječnika. Osam ponuđenih odgovora bilo je:

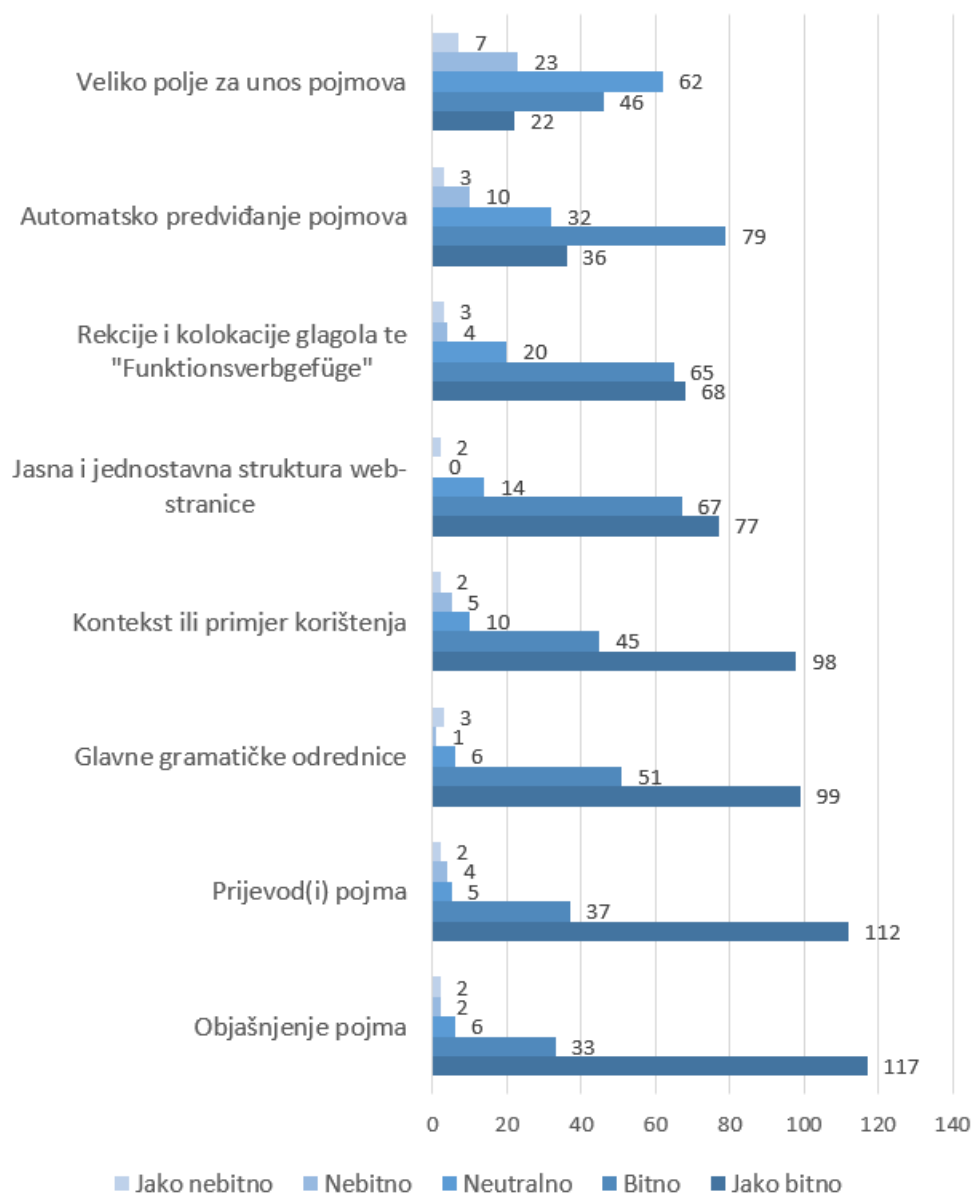
- a) jasna i jednostavna struktura web-stranice,
- b) veliko polje za unos pojmova,
- c) automatsko predviđanje pojmova (pojam se pojavljuje kao prijedlog tražene riječi ili u traženoj sintagmi ispod polja unosa),
- d) prijevod(i) pojma,
- e) objašnjenje pojma,
- f) glavne gramatičke odrednice pojma,
- g) kontekst ili primjer korištenja pojma,
- h) rekcije i kolokacije glagola te "*Funktionsverbgefüge*".

Od svih gore navedenih karakteristika, sudionici su odabrali opciju b), veliko polje za unos pojmova, kao najmanje bitnu, iako je raspored odgovora ujednačen: jako bitno – 22, bitno – 46, neutralno – 62, nebitno – 23, jako nebitno – 7.

Dvije najbitnije stavke svakako su opcija d), prijevod pojma, koji 112 osoba smatra vrlo bitnom karakteristikom, a 37 bitnom te opcija e), objašnjenje pojma, koje 117 osoba smatra vrlo bitnom i 33 bitnom. Po dvije su osobe za oba navedena obilježja odabrale opciju „jako nebitno“ čime je izazvana sumnja na ispravnost odgovora tih osoba, ali ipak, svaka osoba različito određuje kako će pronalaziti prijevode i odgovore na svoja pitanja, pa je ipak moguće da uz korištenje online rječnika koriste druge izvore.

Na trećem mjestu najbitnijih karakteristika nalazi se opcija f), glavne gramatičke odrednice pojma, za koju je 99 sudionika odabralo opciju „jako bitno“ i 51 „bitno“. Na četvrtom mjestu slijedi opcija g), kontekst ili primjer korištenja

pojma, koju 98 sudionika smatra jako bitnom i 45 bitnom karakteristikom. Peto mjesto pripalo je opciji a) s jasnom i jednostavnom strukturom (jako bitno – 77, bitno – 67), šesto opciji h) na kojoj se navode dodatne gramatičke odrednice glagola (jako bitno – 68, bitno – 65) i predzadnje, sedmo mjesto zauzela je opcija c) i automatsko predviđanje unosa (jako bitno – 36, bitno – 79). Zastupljenost svih odgovora moguće je iščitati iz dijagrama 11.

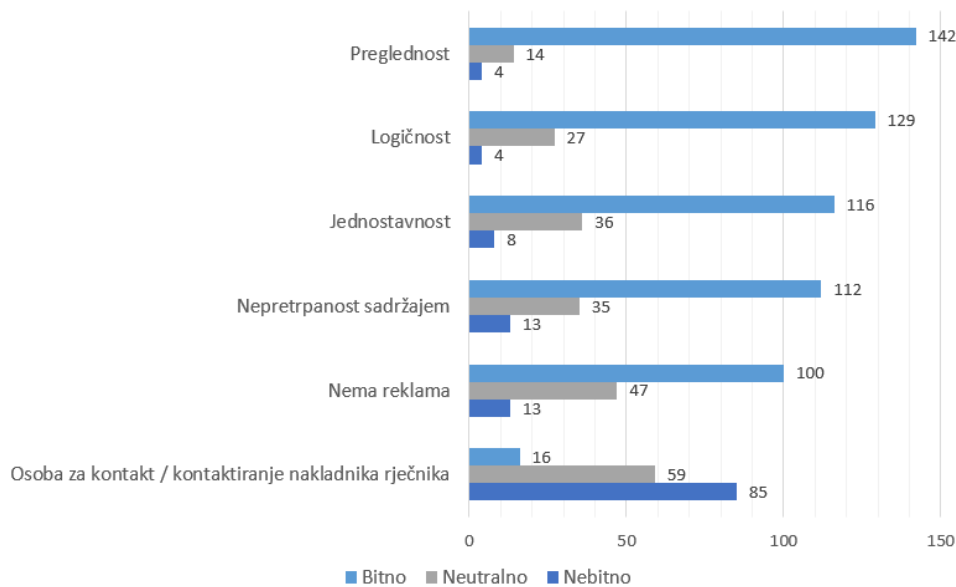

Dijagram 11. Procjena bitnosti pojedinih karakteristika i funkcionalnosti online rječnika

Drugo pitanje o strukturi online rječnika bilo je o strukturi web-stranice na kojoj se online rječnik nalazi, gdje su sudionici morali procijeniti koliko su pojedine stavke bitne za korisničko iskustvo vezano za online rječnike (napomena: stavka interaktivnost nije na popisu). Sudionici su imali izbor između jednostavnosti, preglednosti, logičnosti, web-stranice koja nije pretrpana sadržajima, web-stranice na kojoj ne iskaču reklame i mogućnosti kontaktiranja osobe ili nakladnika zaduženog za rječnik.

Sudionici su se izjasnili da je daleko najbitnija preglednost stranice (142 osobe, tj. 88,75 %), zatim logičnost (129, odn. 80,625 %), jednostavnost (116, odn. 72,5 %), da stranica nije pretrpana sadržajima (112, odn. 70 %) pa onda i da nema reklama (100, odn. 62,5 %). Uvjerljivo na zadnjem mjestu nalazi se osobe za kontakt ili mogućnost kontaktiranja nakladnika za koju je samo 16 osoba reklo da je bitna (10 %).

Svi podaci dobiveni iz ovog pitanja vidljivi su na dijagramu 12.

Dijagram 12. Bitnost karakteristika online rječnika

Nakon ovog pitanja sudionici su imali mogućnost dopisati što oni osobno smatraju bitnim za online rječnike i strukturu web stranice na kojoj se on nalazi.

Iako je samo 20 sudionika dalo odgovor na ovo pitanje, ti su odgovori konstruktivni i trebalo bi ih se uzeti u obzir pri ozbiljnoj izradi online rječnika.

Neki od odgovora su:

- prijevod riječi u raznim domenama, na raznim područjima (npr. financije, gospodarstvo, novinarstvo, tehnika i sl.) kao i sintagme i poslovice u kojima se javlja;
- da je detaljan kao Duden, za razliku od Hrvatskog jezičnog portala;
- mogućnost ispravka ili prijave pogreške;
- idiomatski izrazi vezani uz određenu riječ;
- da su besplatni;
- primjeri bi trebali biti suvremeni, tj. zaista korišteni, a ne da se izobličava i "siluje" jezik, ne bi li se napisao primjer;
- da ima više ponuđenih rješenja i da se odabere odgovarajuća riječ ovisno o kontekstu;

Još neke opaske bile su da rječnik svakako mora biti brz jer nema smisla da online rječniku treba toliko dugo da učitava riječ koliko bi trebalo da ju se nađe u fizičkom rječniku, da se do riječi može doći u samo nekoliko klikova, da su stranice postavljene na pouzdane poslužitelje koji će biti dostupni i neće se rušiti i sl.

3.3.4. Hoće li jednog dana nestati fizički i prevladati isključivo digitalni rječnici?

Ovo je jedno od pitanja koje se u današnje vrijeme sve češće postavlja općenito za fizičke knjige, zbog čega je bilo izrazito zanimljivo iščekivati rezultate na ovo pitanje. Ipak je skupina koja odgovara na pitanja sastavljena od studenata filološkog usmjerenja koje se ne bazira samo na lingvistici, nego i na književnosti i od koje se očekuje da je odrasla uz knjige i razvila ljubav prema knjizi u bilo kojem obliku.

Mišljenja da će rječnici u fizičkom obliku jednog dana zaista posve nestati te da će ostati samo digitalni je 76 sudionika, što je 47,5 %, dakle, gotovo pa polovica. Preostalih 84 sudionika, odnosno njih 52,5 % smatra da i dalje ima budućnosti za klasične rječnike.

Nakon ovog pitanja na koje su mogli odgovoriti s da ili ne, sudionicima je ponuđena mogućnost kratkog obrazloženja svog odgovora te je iz toga proizašao pregršt zanimljivih odgovora, a čak su se 123 osobe izjasnile oko ove tematike.

Ovo su neka od najzanimljivijih objašnjenja i mišljenja ispitanika koji su odgovorili pozitivno na ovo pitanje:

- *Puno je brže pronaći traženu riječ online. No trenutni online rječnici nisu dovoljno dobri, stoga ponekad zgrabim fizički rječnik.*
- Zbog ubrzane digitalizacije i tehnološkog napretka.
- *Praktičniji su, brzi, najčešće besplatni. Velika je prednost također što im se može pristupiti bilo gdje i u bilo kojem trenu (primjerice putem smartphonea).*
- S pojavom novih riječi, lakše je, povoljnije, funkcionalnije i brže proširiti digitalne rječnike nego konstantno tiskati nova izdanja fizičkih rječnika za koje se nepotrebno troši papir, a uz to ih je teže pretraživati te u njima često nema primjera upotrebe određene riječi, što je meni osobno jako važno.
- *Digitalni rječnici su jednostavniji za upotrebu u smislu brzog i efikasnog pronalaženja riječi te iz tog razloga smatram da će upravo oni prevladati prilikom korištenja.*
- U odnosu na moju prvu godinu studija studenti sve više koriste online rječnike, posebno croDict za pomoć pri prijevodu npr. lektira. Jednostavnije je baratati online rječnicima. Ako osoba nema rječnik u fizičkom obliku, nije prisiljena ići u knjižnicu, nego može raditi i kod kuće uz pomoć online rječnika. Lakše je njih nadograditi i “updejtati”, nego čekati nekoliko godina na novo izdanje u fizičkom obliku.

- *Zbog digitalizacije i čestih promjena u jeziku smatram da je lakše i jeftinije ulagati u digitalne rječnike te će se vjerojatno iz tog razloga fizički rječnici zamijeniti digitalnima. Također, digitalni rječnici su brži način potrage za riječima.*
- *Jer su nam mobiteli uvijek dostupni, tarife s internetom su relativno jeftine pa sad svatko ima internet na mobitelu, tako da je lakše samo upisati riječi na Googleu nego sa sobom nositi, najčešće veoma teški rječnik i onda tražiti među svim riječima baš onu koju nam je potrebna.*
- *Živimo u digitalnom dobu, te će tiskani mediji općenito nestati za nekoliko godina...*
- *Modernizacija sve zamjenjuje, a brže je i lakše za pronaći na internetu.*
- *Puno su brži i jednostavniji, ako uspijemo postići jednaku kvalitetu (sadržajno) fizičkih i digitalnih rječnika, ne postoji razlog zašto bi itko trošio vrijeme tražeći pojam u knjizi od nekoliko tisuća stranica.*
- *Zato što fizička knjiga nije u mogućnost u sebi imati svaku riječ, njezin prijevod itd., a jedan digitalni rječnik će moći to nuditi uz npr. primjere, druga značenja, definicije,...*
- *To ne vrijedi samo za rječnike, već za sve vrste dokumenata i spisaka. Sve prelazi na digitalni oblik.*
- *Sve ide prema tome. Mislim da će knjige općenito u fizičkom obliku nestati. Nažalost.*
- *Fizički rječnici su ogromni i nepraktični. Nositi Kokoruš²⁷ na faks može služiti umjesto odlaska u teretanu...Potrebna je cijela vječnost dok se pronađe riječ u usporedbi s digitalnom verzijom.*
- *Tko bi kupovao papirnate rječnike ako su digitalni besplatni a jednako iscrpni? Ja sam na trećoj godini studija i nikad nisam koristio Hansen-Kokoruš, pametnom dosta.*
- *Mislim da će fizički rječnici nestati u budućnosti. Vjerujem da se to neće dogoditi u sljedećih nekoliko godina, ali za 10, 20 godina vjerojatno hoće.*

²⁷ Riječ je o fizičkom rječniku skupine autora koju predvodi Renate Hansen Kokoruš, a radi se o *Njemačko - hrvatskom univerzalnom rječniku*.

Danas ljudi sve češće posežu za digitalnim rječnicima jer su oni opširniji i brži za uporabu. Dulje nam treba da uzmemo fizički rječnik i listamo stranice dok ne dođemo do određene riječi. Danas živimo u užurbanom svijetu i svi gledaju kako će nešto napraviti u što kraćem roku. Zbog toga su nam digitalni rječnici praktičniji.

- Digitalizacija je neizbježna, nakladništvo je već godinama u opadanju. Sama brzina pretrage i veće opcije pregleda različitih podataka vezanih uz određenu riječ idu u korist digitalizaciji.

Navedeni su argumenti smisleni i potvrđuju već dobro uvriježeno mišljenje javnosti da će digitalizacija „pojести“ fizičke rječnike. Odgovori koje su ponudili ispitanici koji su na ovo pitanje odgovorili negativno, dakle, da fizički rječnici neće nestati, opsežni su te se iz njih lako može iščitati jaka ljubav prema fizičkoj knjizi i knjiškoj tradiciji naspram prethodnih.

Ovo su neki od njihovih odgovora:

- *Osobno se nikad ne pouzdajem 100% u elektronske medije - možda će jednom ugaziti stranicu, možda neću imati pristup internetu, itd. ali papirnati oblik je uvijek na polici, dostupan.*
- Knjiga je ipak knjiga.
- *Smatram da, ako nekad i nestanu, i dalje nismo spremni da računala preuzmu neke poslove - iako današnji online rječnici nude mnoga rješenja, oni ne zamjenjuju sposobnost apstraktnog mišljenja i logičnog razmišljanja čovjeka te će trebati mnogo vremena da ljudi razviju tehnologije i usavrše ljude koji bi digitalne rječnike "stavile u rang" s fizičkima. Pogotovo zato što digitalne često ispunjavaju i laici s netočnim ili nedovoljno preciznim ili doslovnim prijevodima. Stoga se digitalnima služim isključivo ako mi trebaju riječi za neprofesionalnu tj. svakodnevnu upotrebu. Ako i tražim stručnu terminologiju, poslužim se fizičkim rječnicima ili pak portalima sa stručnim prijevodima (npr. službenim stranicama europskih institucija na*

kojima postoji službeni prijevod na hrvatski/njemački/engleski), nikako croDictom, Google prevoditeljem ili sličnim.

- Mislim da će u knjižnicama uvijek postojati i fizičke kopije jer ne vjerujem ni da će u budućnosti svugdje biti interneta/savršene internetske veze.
- *Mislim, tj. bar se nadam da općenito fizička knjiga (bilo rječnik ili koja druga knjižna građa) nikad neće u potpunosti nestati, ali vjerujem da će svakako sve više gubiti na značenju u usporedbi s digitalnom verzijom.*
- Zbog njegovanja knjiške kulture.
- *Uvijek postoji potreba za ostavljanjem dugotrajnog "traga" iza sebe, a njega je dakako lakše ostaviti u obliku fizičkog rječnika.*
- Knjiga je nešto što ne može tek tako nestati.
- *S porastom tehnologija, digitalni će rječnici zasigurno zamijeniti fizičke, no smatram da fizički rječnici neće tako skoro nestati.*
- Neće nestati za 20 ili 40 godina jer se ljudi i njihove navike ne mijenjaju toliko lako, a o tome što će se dogoditi za 50 ili više godina nitko od nas ne može govoriti.
- *Rječnici neće nestati, ljudski prevoditelji možda.*
- Online rječnici ne mogu zamijeniti fizičke. Fizički rječnici, barem što se tiče prijevoda, su po mom mišljenju pouzdaniji pogotovo jer riječi imaju različita značenja a u takvim rječnicima piše koji prijevod ima neka riječ u određenom kontekstu.
- *Iako su digitalni rječnici praktičniji, lako dostupni, brži, jeftiniji...ipak nisu svi podaci na njima posve pouzdani i provjereni, dok fizički moraju zadovoljiti niz kriterija prije publikacije. Mislim da će ih biti manje, ali neće nestati.*
- Pretpostavljam da će broj digitalnih rječnika s vremenom sve više rasti i rasti te tome sukladno broj fizičkih opadati. Unatoč tome ne vjerujem da će fizički rječnici potpuno nestati (barem se nadam!).
- *Previše je jezika i vrsta rječnika da bi se to uskoro sve digitaliziralo, a pogotovo da se prestane koristiti.*

- Pisana će riječ mnogima uvijek biti najdraža opcija. U slučaju da pristup računalu i/ili internetu nije moguć, fizički rječnik je, samo je on potreban.
- *Uvijek je potrebno imati back-up opciju.*
- Ne mislim da će u potpunosti nestati, ali da će se smanjiti uporaba fizičkih rječnika je neosporivo. Problem je što fizički rječnici jako puno koštaju pa mnogo studenata koji studiraju izvan grada gdje su odrasli ili ne mogu priuštiti ili ne žele jednostavno dati toliko novca za tako što jer se većina podataka potrebnih nalazi na internetu. Iako ja osobno preferiram fizičke ne posjedujem iz navedenih razloga.

Iz odgovora obiju grupa moguće je dobiti vrlo dobre argumente za i protiv teze da će fizički rječnici nestati i da će prevladati isključivo digitalni. S obzirom na to da nitko ne može znati što će se zaista dogoditi u budućnosti, ne preostaje ništa drugo nego čekati i pratiti razvoj ove tematike. U svakom je slučaju zaključak da je budućnost digitalna, a što to nosi sa sobom, pokazat će vrijeme. Tko zna, možda jednog dana ni neće biti potrebni rječnici jer će postojati samo alternativa strojnih prijevoda.

4. Vizualni primjer rječnika prema preferencijama ispitanika

Autori mrežnih rječnika nemaju više očekivanja niti čekaju što će se dogoditi po pitanju „što bi moglo biti“ s e-leksikografijom te se sami suprotstavljaju izazovima što ih postavlja moderno vrijeme i adaptacija rješenja digitalnim medijima. Izuzevši procese automatizacije pri stvaranju rječnika (kao što je npr. prikupljanje materijala za rječnički korpus), rječnici su sve više usmjereni na tzv. *user experience* odnosno na sami korisnički doživljaj sučelja (L'Homme, Cormier, 2014.)

S obzirom na to da je cilj istraživanja bio saznati preferencije studenata germanistike pri korištenju online rječnika, težište je bilo na zastupljenim funkcionalnostima i mogućnostima web stranice, a ne na dizajnu, stoga ću u zadnjem poglavlju ovog rada ponuditi vlastiti vizualni primjer web stranice za online rječnik i pri tome imajući na umu najbitnije karakteristike web stranice za studente germanistike – preglednost, logičnost i jednostavnost.

Po pitanju jednostavnosti odlučila sam se za tzv. single-page web stranicu na kojoj se cijeli sadržaj nalazi na jednoj stranici, a do kojeg se dolazi pomicanjem po web stranici. Time je cijeli sadržaj na jednom mjestu i nema potrebe za izradom daljnjih stranica za koje postoji mogućnost da nisu dostupne zbog loše komunikacije s poslužiteljem ili loše povezanosti jedne stranice s drugom. Cilj ovog online rječnika bila je i jednostavna stranica, a time se podrazumijeva i jednostavnost korištenja i da nema previše sadržaja koji bi otežao navigiranje po web stranici, tako da nema puno teksta na stranici. Ionako je glavna svrha stranice pronalazak traženih pojmova.

Na samom vrhu stranice smješten je horizontalni izbornik koji je bez obzira na poziciju na stranici uvijek prisutan na vrhu kako bi se korisnik mogao vratiti na prethodni sadržaj ili nastaviti do kraja ili početka stranice. U ovom primjeru

izbornik se sastoji od 4 poveznice na određene dijelove stranice – *Početna*, *O rječniku*, *Kontakt* i *Korisne poveznice*. Na početnoj se stranici ispod izbornika nalazi zaglavlje s logom i nazivom rječnika koji na drugim dijelovima stranice nije vidljiv kako ne bi zauzimao previše mjesta. Nakon toga slijedi pozdrav i kratak uvodni govor kao dobrodošlica. Na dijelu stranice *O rječniku* moguće je pronaći osnovne informacije o rječniku koje bi korisniku mogle biti interesantne. Na dijelu stranice *Kontakt* moguće je poslati upit, kritiku, komentar, prijedlog ili prijaviti grešku autoru stranice. Pod točkom *Korisne poveznice* nalaze se poveznice na druge online rječnike i izvore znanja, a ideja iza ovog odjeljka stranice je imati na jednom mjestu i na jedan klik dostupne daljnje alternative za pronalazak rješenja.

Prvi i jedini element koji se nalazi na stranici odmah ispod zaglavlja je tražilica jer je to najčešće korišten alat na web stranici online rječnika koji vodi do traženog sadržaja te je stoga bitno imati tražilicu na vidljivom i odmah dostupnom mjestu. „Sadržaj je najvažniji. Tipičan posjetitelj otvorit će stranicu i zatvoriti je u samo nekoliko sekundi. Ako ne može pronaći ono što traži, nesumnjivo će zatvoriti preglednik ili prijeći na drugu lokaciju“ (Beaird, 2012:9). Iako je stranica zamišljena kao *single-page*, pretraživanjem pojma prikaz će se prebaciti na novu stranicu na kojoj se otvara tražena rječnička natuknica. Nova stranica je potrebna kako ne bi došlo do prezasićenja sadržajem, kad bi fokus ionako trebao biti na samoj natuknici. Polje tražilice dovoljno je veliko da se u njega pregledno može unijeti tražena riječ, sintagma ili fraza. Traženi pojam moguće je potvrditi tipkom *Enter* ili klikom na ikonicu povećala koje se nalazi s desne strane odmah do polja za unos. Kako izgleda početni dio stranice moguće je vidjeti na slici 27.

Slika 27. Početna stranica online rječnika *Tezoro*

Što se tiče samog izgleda rječničke natuknice i pitanja kako bi bilo idealno da ju se oblikuje, najbolja bi opcija prema mišljenju ispitanika bila da rječnička natuknica izgleda identično kao što ju je Duden oblikovao, dakle da su sve informacije prikazane uz traženi pojam, od deklinacije i izgovora do konteksta i semantičkih poveznica.

Na slici 28 nalazi se vizualni primjer rječničke natuknice kako bi izgledala u online rječniku *Tezoro*. Na slici je prikazana struktura natuknice kakva bi prema mišljenju ispitanika bila dovoljno informacijski iscrpna. Sadržaji od kojih se sastoji natuknica su sljedeći: njemački pojam i uz njega određeni član, prijevod(i) pojma, a daljnje su informacije podijeljene u značenjske cjeline, pa tako slijede blokovi vrsta riječi i frekventnost uporabe, pravopis (podjela na slogove i primjeri kolokacija i rekcija zajedno s pripadajućim primjerima), ispis svih prijevoda i značenja riječi (broj značenja) s primjerima, sinonimi za svako značenje, o porijeklu riječi, gramatičke odrednice, zanimljivosti o traženom pojmu, informacije o izgovoru (naglasak i medijski zapis izgovora), oblak računalno generiranih pojmova koje se statistički najčešće povezuje s traženim pojmom (glagoli,

pridjevi i imenice) te na kraju popis pojmova koji prethode i slijede trenutano prikazani pojam (deklinacija imenice, konjugacija glagola, komparacija pridjeva i/ili druge gramatičke odrednice).

Na samom vrhu stranice i ispod tražilice nalazi se njemački pojam u prvom, tamnosivom polju uz pripadajući određeni član i prijevod(e) pojma na hrvatski u drugom, žutom polju te su oni posebno istaknuti i nalaze se ispisani velikim fontom kako bi bili što upadljiviji korisniku. Značenjski su blokovi odijeljeni horizontalnom crtom i namjerno se u njima nalazi jedna do dvije vrste informacija kako ne bi došlo do prezasićenja informacijama.

Početna O rječniku Kontakt Korisne poveznice

tezoro VIZUALNI PRIMJER ONLINE RJEČNIKA

Unesi traženi pojam

Pojam, član

Prijevod(i) pojma

Vrsta riječi
Frekvencija uporabe

Pravopis
Podjela na slogove
Primjeri kolokacija i rekcija zajedno s pripadajućim primjerima

Ispis svih prijevoda i značenja riječi (broj značenja)
Značenje 1. + primjer
Značenje 2. + primjer

Sinonimi
Sinonimi za značenje 1.
Sinonimi za značenje 2.

Porijeklo riječi
Kratak opis porijekla riječi

Gramatika
Deklinacija / konjugacija / komparacija / druge gramatičke odrednice

Zanimljivosti
Jeste li znali?

Izgovor
Naglasak i medijski zapis izgovora

Oblak riječi
Računalno generirani pojmovi koje se statistički najčešće povezuje s traženim pojmom
Glagoli - Pridjevi - Imenice

Popis pojmova koji prethode i slijede trenutano prikazani pojam
Deklinacija / konjugacija / komparacija / druge gramatičke odrednice

© Stranica je izrađena kao vizualni primjer online rječnika u sklopu diplomskog rada, travanj, 2019. Autorica: Katarina Osmakčić. Mentorica: dr. sc. Kristina Kocijan. Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Slika 28. Vizualni primjer rječničke natuknice

Iako se može činiti redundantnim uključiti sve podatke o njemačkoj rječničkoj natuknici kad su oni već zastupljeni na Dudenu, bitno je da se time uvelike olakšava korištenje stranice i brzina pronalaska tražene informacije jer se korisniku skraćuje vrijeme potrebno za pronalazak svih odrednica riječi. Još

jedan jako dobar razlog zašto bi trebalo biti toliko informacija zastupljeno u rječničkoj natuknici je zato što za hrvatski jezik ne postoji dovoljno detaljan i iscrpan online rječnik ili izvor znanja koji bi ponudio sve informacije o traženom pojmu odjednom. Hrvatski jezični portal na tragu je idealnog prikaza, ali često nisu dostupne sve informacije o traženom pojmu, a i nedostaje kontekst i primjeri rečenica.

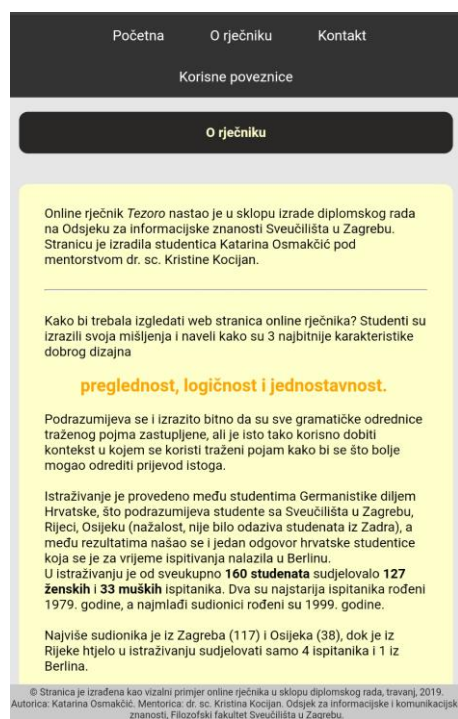
Bitna karakteristika koju je naveo jedan od ispitanika bila je prilagodljivost stranice na različite veličine zaslona i da se približavanjem sadržaja ne poremeti cijeli raspored elemenata na njoj, stoga je sadržaj ove stranice učinjen prilagodljivim. Primjerice, polju za unos u tražilicu pojma postavljena je vrijednost širine na 100 % pomoću naredbe u CSS-u, čime se automatski daje naredba da je polje sa svojom određenom širinom uvijek proporcionalno u odnosu na stranicu. Primjer kako izgleda stranica kad je web preglednik veličinom postavljen na manje od pola zaslona moguće je vidjeti na slici 29, na slici 30 je usporedbe radi prikaz istog prizora preko cijelog zaslona, a na slici 31 je prikaz na mobilnom uređaju.

Slika 29. Prikaz web stranice kad se prozor preglednika smanji

Slika 30. Prikaz web stranice kad je web preglednik postavljen preko cijelog zaslona

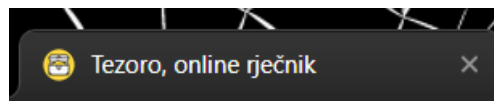
Slika 31. Prikaz web stranice na mobilnom uređaju

Usporedbom slika 27 i 28 moguće je vidjeti kako se dizajn ponavlja – u tamnosivom okviru (boja: #292826) nalazi se svijetložuti naslov dijela stranice (boja: #ffffcc) oblikovan oznakom `<h3>`, a nakon toga slijedi svijetložuti okvir (boja: #e6e6e6) s kratkim tekstom. Ponavljanjem boja, oblika, tekstura i sličnih objekata povezuje se dizajn web stranice u cjelinu (Beaird, 2012).

Odabir boja slijedio je prema logici najboljeg kontrasta, a to je crno-žuta kombinacija. S obzirom na to da je crna jak ton, a žuta jako intenzivna boja, odlučila sam se za opciju nježnijih nijansi koje su ugodne i za umorne oči te je sa žute podloge manje naporno čitati crna slova.

Dodatna mogućnost iskorištena u izradi ove stranice je nježan, odnosno gladak prijelaz s jednog dijela stranice na drugi klikom na pojedinu opciju u izborniku.

Ime kartice je jednostavno *Tezoro, online rječnik* kako bi korisnik znao i ako je prvi put posjetio ovu web stranicu o čemu se radi, a ako ima više kartica otvorenih i naziv više nije vidljiv, u kartici se nalazi mali logo. Kako izgleda kartica, moguće je vidjeti na slici 32.

Slika 32. Prikaz kartice u web pregledniku *Chrome*

Ime *Tezoro* inspirirano je jednim od najvećih i najslavnijih hrvatskih književnika svih vremena, Marinom Držićem, i njegovom poznatom komedijom *Dundo Maroje*. Sama riječ *tezoro* potječe iz talijanskog jezika (tal. *tesoro*) i u prijevodu znači riznica, blago. U užem kontekstu se ime rječnika može shvatiti kao riznica u kojoj se nalazi leksičko blago njemačkog i hrvatskog jezika, dok se šire značenje može preslikati na epohu u kojoj je djelovao i stvarao Držić, a to je renesansa – razdoblje u kojem čovjek ponovno otkriva antički duh, interes za znanošću, znanjem i istraživanjem.

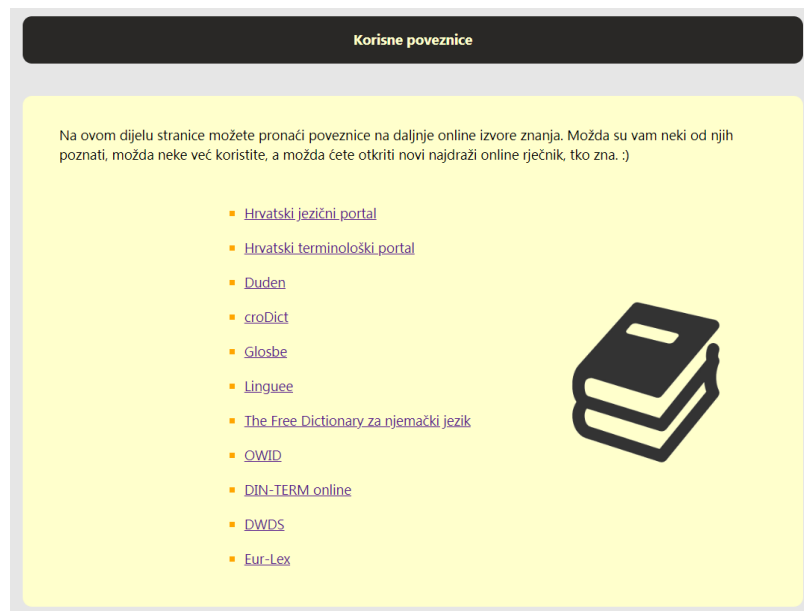
Forma za kontakt jednostavna je i slična drugim formama koje su dostupne na drugim web stranicama. Da bi se poslalo poruku, potrebno je unijeti ime, prezime, adresu elektroničke pošte i poruku. Od svih navedenih polja, jedino je obavezno unijeti tekst poruke, u slučaju da korisnik želi ostati anonimn. Kako forma za kontakt izgleda, moguće je vidjeti na slici 33.

The image shows a contact form with a dark header bar containing the word "Kontakt". Below the header is a yellow box with the text "Prijedlog, pohvala, kritika? Ili samo želiš pozdraviti? :)". Underneath is another yellow box containing a message: "Ono što imate za reći je bitno, a mi smo otvoreni za sve prijedloge, kritike i pohvale koje nam šaljete. Bilo da se radi o zatipku, pogrešnom podatku ili značenju pojma koje je potrebno dodati, dojavite nam putem forme koja se nalazi odmah ispod ovog teksta. Puno hvala na tome što nam pomažete poboljšati ovu web stranicu i pridonijeti jednostavnijem i ugodnijem korištenju!". Below the message are four input fields: "Tvoje ime", "Tvoje prezime", "Tvoja e-mail adresa", and "Ovdje unesi svoju poruku*". At the bottom center is a yellow button labeled "Pošalji".

Slika 33. Forma za kontakt

Na zadnjem dijelu web stranice nalazi se popis korisnih poveznica koje bi mogle biti od koristi osobama koje nisu vične istraživanju novih platformi i radije se vode preporukom. Poveznice koje su navedene su poveznice na online rječnike, terminološke portale i korpuse o kojima je bilo govora u prethodnim poglavljima, a to su Hrvatski jezični portal, Hrvatski terminološki portal, Duden, croDict, Glosbe, Linguee, The Free Dictionary (za njemački jezik), OWID, DIN-TERM online, DWDS i Eur-Lex. Na slici 34 moguće je vidjeti dio web stranice *Korisne poveznice*.

Slika 34. *Korisne poveznice*

Klikom na jednu od ponuđenih rječnika otvara se nova kartica i u njoj odabrani online izvor znanja. Time se zadržava polazna stranica ako ju korisnik i dalje želi koristiti, a i moguće je otvoriti više kartica odjednom u pregledniku.

Na samom se dnu prikaza u podnožju web stranice nalaze osnovni podaci o stranici kojima je baš kao i izborniku fiksiran prikaz. U podnožju se u grubim crtama nalaze informacije o autorstvu: „© Stranica je izrađena kao vizualni primjer online rječnika u sklopu diplomskog rada, travanj, 2019. Autorica: Katarina Osmakčić. Mentorica: dr. sc. Kristina Kocijan. Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.“ Kako podnožje ne bi skretalo previše pozornosti s glavnog sadržaja stranice, pozadinska je boja srednja nijansa sive (#c9c9c9) i font je veličine 11 piksela.

5. Zaključak

Cilj ovog rada bio je dobiti uvid i analizirati mrežne rječnike dostupne za njemačko-hrvatsku jezičnu kombinaciju te ispitati stavove studenata germanistike o samom konceptu mrežnih rječnika koje oni koriste.

Analizirani su najpopularniji njemačko-hrvatski rječnici, terminološki portali i korpusi, a u analizi ispitivanja prikazane su studentske preferencije pri korištenju mrežnih rječnika.

Prema odgovorima na opća pitanja o frekventnosti i svrsi korištenja fizičkih i digitalnih rječnika, studenti germanistike najčešće koriste njemački jednojezični rječnik *Duden* koji je dostupan i u fizičkom i digitalnom obliku, najpoznatiji komercijalni online alat za strojno prevođenje *Google Translate* te njemačko-hrvatski rječnik *croDict*.

O mrežnim rječnicima i digitalnim korpusima u korištenju postavljena je hipoteza da studenti germanistike u današnje vrijeme u većoj mjeri koriste digitalne rječnike od fizičkih. Ona je ovim istraživanjem potvrđena jer je na pitanje *Koji tip rječnika češće koristiš?* čak 61,875 % ispitanika odgovorilo da češće koristi digitalne rječnike. Postavljene pothipoteze također su potvrđene. 100 % ispitanika navelo je da koristi mrežne rječnike, 71,25 % koristi ih vrlo često.

Kod pothipoteze da studenti germanistike ne smatraju da će jednog dana posve nestati fizički i prevladati isključivo digitalni rječnici je omjer bio vrlo blizu izjednačenja. 47,5 % mišljenja je da će nestati fizički rječnici, dakle, 52,5 % smatra da oni neće nestati. Ispitani stavovi i obrazloženja za i protiv vrlo su različiti te su i oni zastupljeni u ovom radu.

Na pitanje o najbitnijim karakteristikama web stranice, studenti su odgovorili kako su vrlo bitne karakteristike preglednost, logičnost i jednostavnost, a na pitanje o bitnim karakteristikama mrežnog rječnika su najčešći odgovori bili brza provjera značenja traženog pojma, pronalazak primjera rečenice u kojoj se koristi

traženi pojam koristi te provjera njegovih gramatičkih obilježja. Zanimljivo je za napomenuti kako je čak 61,25 % ispitanika odgovorilo da je primjer rečenice jako bitan, a samo 5,625 % ispitanika koristi korpuse, a upravo korpusi služe kao izvor primjera s tekstovima koji zaista i jesu u uporabi. Primjeri iz korpusa koji su redovito održavani kao što je npr. DWDS zadovoljavaju i kriterij jednog od ispitanika koji je kao bitnu karakteristiku mrežnih rječnika naveo suvremene primjere u kojima se ne izobličava i "siluje" jezik, ne bi li se napisao primjer.

Studentima germanistike bitno je da rječnička natuknica bude što detaljnija i iscrpnija kako bi morali konzultirati što manje drugih rječnika ili eksternih izvora znanja. Prema tome je rječnička natuknica kakva je u Dudenu najbliža idealu, a ona se sastoji od sljedećih sastavnica: njemački pojam, vrsta riječi i frekventnost uporabe, pravopis (podjela na slogove, primjeri kolokacija i rekcija zajedno s pripadajućim primjerima), ispis svih značenja riječi s primjerima, sinonimi za svako značenje, o porijeklu riječi, gramatičke odrednice, zanimljivosti o traženom pojmu, informacije o izgovoru (naglasak i medijski zapis izgovora), oblak računalno generiranih pojmova koje se statistički najčešće povezuje s traženim pojmom (glagoli, pridjevi i imenice) te na kraju popis pojmova koji prethode i slijede trenutačno prikazani pojam (deklinacija imenice, konjugacija glagola, komparacija pridjeva i/ili druge gramatičke odrednice).

Tendencija u digitalnoj rječničkoj kulturi usavršavanje je postojećih poznatih mrežnih rječnika (primjer: novi web dizajn rječnika Duden), stvaranje novih, boljih i sadržajnih rječnika čija su sučelja orijentirana prema korisniku i njegovu doživljaju web stranice te stvaranje mrežnih rječnika za manje zastupljene jezike (npr. azijske) u kombinaciji s hrvatskim, a pomoću kojih bi se učenicima olakšalo usvajanje novih pojmova.

6. Literatura

1. Bayerischer Rundfunk Wissen: Der geheimnisvolle Erfinder des Buchdrucks. URL: <https://www.br.de/themen/wissen/gutenberg-johannes-buchdruck-druck-erfinder-100.html> (Na: 9.4.2019.)
2. Beaird, Jason. „Načela dobrog web dizajna.“ Zagreb: Dobar plan, 2012.
3. Fuertes-Olivera, Pedro A. & Sven Tarp. “Theory and practice of specialised online dictionaries : lexicography versus terminography.” Berlin; Boston : De Gruyter, 2014.
4. Hržica, Gordana & Kuvač Kraljević, Jelena & Šnajder, Jan. „Hrvatski čestotni rječnik dječjega jezika.“ *Lahor : časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*, vol. 2, no. 16. 2013., str. 189–205.
5. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje: Faust Vrančić: Dictionarium quinque nobilissimarum... URL: <http://ihj.hr/iz-povijesti/faust-vrancic-dictionarium-quinque-nobilissimarum/11/> (Na: 10.4.2019.)
6. Janjić, Marijana & Požega, Marko & Poljak, Dario & Librenjak, Sara & Kocijan, Kristina. (2017). „E-dictionary for Asian languages.“ Rad predstavljen na konferenciji INFUTURE, Zagreb, 2017., str. 213-216. DOI: 10.17234/INFUTURE.2017.22
7. Kemmer, Katharina. „Rezeption der Illustration, jedoch Vernachlässigung der Paraphrase?“ *Using online dictionaries*, Müller- Spitzer, Carolin (ur.). Berlin; Boston : De Gruyter, 2014., str. 251-278.
8. L'Homme, Marie-Claude & Cormier, Monique. „Dictionaries and the Digital Revolution: A Focus on Users and Lexical Databases.“ *International Journal of Lexicography*, vol. 27, no. 4. 2014., DOI: 10.1093/ijl/ecu023
9. Lew, Robert i de Schryver, Gilles-Maurice: Dictionary Users in the Digital Revolution. URL: <https://academic.oup.com/ijl/article/27/4/341/932743> (Na: 12.4.2019.)

10. Menac, Antica & Fink-Arsovski, Željka & Venturin, Radomir. „Hrvatski frazološki rječnik.“ *Filologija*, no. 41. 2003., str. 185-188.
11. Mrežne stranice televizijskog programa History: What is the oldest known piece of literature? URL: <https://www.history.com/news/what-is-the-oldest-known-piece-of-literature> (Na: 8.4.2019.)
12. Müller-Spitzer, Carolin. „Empirical data on context of dictionary use.“ *Using online dictionaries*, Müller- Spitzer, Carolin (ur.). Berlin: De Gruyter, 2014., str. 85-126.
13. Müller-Spitzer, Carolin i Koplenig, Alexander. „Online dictionaries: expectations and demands.“ *Using online dictionaries*, Müller- Spitzer, Carolin (ur.). Berlin; Boston : De Gruyter, 2014., str. 143-188.
14. Povijest.hr: Pronađen dosad nepoznat dio teksta Epa o Gilgamešu. URL: <https://povijest.hr/povijestice/pronaden-dosad-nepoznat-dio-teksta-epa-o-gilgamesu/> (Na: 8.4.2019.)
15. Spar, Ira i Lambert, W. G. „Cuneiform texts in the Metropolitan Museum of Art II. Literary and schlastic texts of the first millenium B.C.“ New York: The Metropolitan Museum of Art, 2005.
16. Stokes, Peter. „The Digital Dictionary.“ *Florilegium*, vol. 26. 2009., str. 37-65.
17. The Metropolitan Museum of Art: Cuneiform tablet: vocabulary of food and drink terms, Urra=hubullu, tablet 23,ca. late 1st millennium B.C. URL: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/321992> (Na: 10.4.2019.)
18. Vučković, Kristina & Ujdur, Ante & Stojanov, Tomislav & Dovedan, Zdravko. „Interaktivni dječji slikovni rječnik.“ Rad predstavljen na 28. Međunarodnom skupu MIPRO 2005., Opatija.

Online izvori

19. DIN-TERM online. URL: <https://www.din.de/de/service-fuer-anwender/din-termonline> (Na: 16.4.2019.)

20. Duden.

- Rječnička natuknica za riječ „PC“.
URL: https://www.duden.de/rechtschreibung/PC_Personal_Computer (Na: 11.4.2019.)
- O Dudenu. URL: https://www.duden.de/ueber_duden (Na: 13.4.2019.)
- O Konradu Dudenu.
URL: https://www.duden.de/ueber_duden/konrad-duden (Na: 13.4.2019.)
- Kako riječ dospije u Duden?
URL: https://www.duden.de/ueber_duden/wie-kommt-ein-wort-in-den-duden (Na: 13.4.2019.)

21. Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

- Knjiga. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32108> (Na: 9.4.2019.)
- Tiskarstvo.
URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=61457> (Na: 9.4.2019.)
- Anić, Vladimir.
URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=2802> (Na: 10.4.2019.)
- Verije Flak, Marko.
URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64334> (Na: 10.4.2019.)
- Enciklopedika.
URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=68684> (Na: 11.4.2019.)

22. Eur-Lex: Pravo EU-a.

- Početna stranica. URL: <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html> (Na: 16.4.2019.)

- Brojevi CELEX-a. URL: <https://eur-lex.europa.eu/content/guided-tour/celex-number.html> (Na: 16.4.2019.)
 - Vrste dokumenata u EUR-Lex-u. URL: https://eur-lex.europa.eu/content/tools/TableOfSectors/types_of_documents_in_eurlex.html (Na: 16.4.2019.)
23. Genius Croatia: Faust Vrančić. URL: http://genius-croatia.com/dt_portfolio/faust-vrancic/ (Na: 10.4.2019.)
24. Glosbe. URL: <https://glosbe.com> (Na: 14.4.2019.)
25. Gradska knjižnica Rijeka: Memento mori. URL: <https://gkr.hr/Magazin/Kauc-i-knjige/Memento-mori> (Na: 8.4.2019.)
26. Hrvatski jezični portal.
- Knjiga.
URL: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=elxuURk%3D&keyword=knjiga (Na: 9.4.2019.)
 - Legenda. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=legenda> (Na: 13.4.2019.)
 - O nama. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=o-nama> (Na: 13.4.2019.)
 - Lema.
URL: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e19kUBQ%3D&keyword=lema (Na: 11.4.2019.)
 - Terminologija.
URL: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19mUBJ6&keyword=terminologija (Na: 15.4.2019.)
27. Hrvatski terminološki portal. URL: <http://nazivlje.hr/> (Na: 15.4.2019.)
28. IATE. URL: <https://iate.europa.eu/> (Na: 16.4.2019.)
29. Linguee. URL: <https://www.linguee.com/> (Na: 15.4.2019.)
30. Matica hrvatska.
- Hrvatski rječnici. URL: <http://www.matica.hr/vijenac/158/hrvatski-rjecnici-18488/> (Na: 10.4.2019.)

- Faust Vrančić – izumitelj svjetskoga glasa.
URL: <http://www.matica.hr/vijenac/609/faust-vrancic-izumitelj-svjetskoga-glasa-26890/> (Na: 10.4.2019.)
- 31. Mrežne stranice nakladničke kuće Klett d.o.o. - Dječji slikovni rječnik: Dječji slikovni rječnik – Engleski.
URL: http://www.klett.hr/dje%E4%8Dji_slikovni_rje%E4%8Dnik_1125-193.htm (Na: 11.4.2019.)
- 32. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Digitalizirana baština: Rječnik pet najuglednijih europskih jezika / Faust Vrančić.
URL: <http://db.nsk.hr/HeritageDetails.aspx?id=879> (Na: 10.4.2019.)
- 33. Poslovna knjižara UM: Hrvatsko-njemački poslovni rječnik.
URL: <https://knjizaraum.hr/knjiga/hrvatsko-njemacki-poslovni-rjecnik/>
(Na: 18.4.2019.)
- 34. Struna. URL: <http://struna.ihji.hr/> (Na: 15.4.2019.)
- 35. The Free Dictionary. URL: <https://de.thefreedictionary.com/>
(Na: 15.4.2019.)

Sažetak

Mrežni odn. *online* rječnici uvelike olakšavaju i ubrzavaju proces prevođenja. Jedna od njihovih prednosti je što ih se ne mora nositi posvuda sa sobom jer je sve dostupno putem računala ili pametnog telefona, tako da nitko ne mora nositi sa sobom nerijetko i po nekoliko kilograma teške fizičke rječnike. Još jedna od prednosti je ta, što je pretraživanje rječnika ubrzano jer je samo potrebno upisati traženi pojam i online rječnik u gotovo istog trena pronađe traženi zapis.

U svrhu upoznavanja najčešće korištenih mrežnih rječnika za njemačko-hrvatski jezični par u ovom je radu dan strukturiran pregled postojećih mrežnih rječnika, ali i povijesni razvoj fizičkih i digitalnih rječnika. Osim mrežnih rječnika poput Dudena i Hrvatskog jezičnog portala, analizirani su i najpoznatiji terminološki portali i digitalni korpusi za njemački i hrvatski jezik, a to su primjerice Hrvatski terminološki portal, DIN-TERM online i DWDS.

U sklopu rada provedeno je istraživanje nad studentima germanistike sa Sveučilišta u Zagrebu, Rijeci i Osijeku s ciljem dobivanja pregleda rječničkih preferencija referentne populacije koja najčešće i koristi mrežne rječnike. Rezultati su detaljno opisani i protumačeni te su podijeljeni u četiri skupine, a to su opća pitanja o frekventnosti i svrsi korištenja fizičkih i digitalnih rječnika, online rječnici i digitalni korpusi u korištenju, bitne karakteristike strukture i izgleda web stranice te su na kraju studenti dali svoje mišljenje na pitanje hoće li jednog dana nestati fizički i prevladati isključivo digitalni rječnici.

Prema odgovorima ispitanika o najbitnijim karakteristikama mrežnih rječnika, a to su preglednost, logičnost i jednostavnost, izrađen je vizualni primjer web stranice koji zadovoljava navedene kriterije.

Ključne riječi: *knjiga, rječnik, prevođenje, pojmovi, njemački jezik*

Online dictionaries

Abstract

Online dictionaries greatly facilitate and accelerate the translation process. One of their advantages is that they're accessible via computer or a smartphone, so that no one must carry heavy dictionaries with them and that a search in a dictionary is accelerated because it's enough to enter the wanted term and the online dictionary finds the required record in no time.

For the purpose of getting acquainted with the most commonly used online dictionaries for the German-Croatian language pair, a structured review of the existing online dictionaries, as well as the historical development of physical and digital dictionaries, is provided in this paper. Apart from online dictionaries such as Duden and Hrvatski jezični portal, the most famous terminological portals and digital corpuses for German and Croatian were also analyzed, e.g. Hrvatski terminološki portal, DIN-TERM Online and DWDS.

A study was carried out on German students from the Universities of Zagreb, Rijeka and Osijek with the purpose to obtain a review of the preferences for dictionary usage of the reference population, which most often use online dictionaries. The results are described in detail and interpreted and divided into four groups, which are general questions about the frequency and purpose of using physical and digital dictionaries, online dictionaries and digital corpuses in use, the essential features of the structure and layout of the website, and in the end the students gave their opinion on whether one day physical dictionaries will vanish and digital dictionaries will be used.

According to the responses about the most important characteristics of online dictionaries, which are transparency, logic and simplicity, a visual example of a web site that meets these criteria was created.

Key words: *book, dictionary, translating, terms, German language*